

Preafericirea Sa

Lucian Mureșan

Arhiepiscop Major al Bisericii Române Unite cu Roma

Misiunea unificatoare a cuvântului

“La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul” (In.1,1). La început, când Dumnezeu a făcut cerul și pământul (cfr.Fac.1,1), era Cuvântul. În Cuvânt era Viața, în Cuvânt era Lumina cea adevărată. Toate s-au făcut prin Cuvânt și fără Cuvânt nimic nu s-a făcut. Prin Cuvânt a început totul și prin Cuvânt se desăvârșește totul. Cuvântul vine de sus, din cer și tinde, firesc, spre înălțimea cerului. De fapt, legătura dintre cer și pământ o face Cuvântul.

Ca orice altă faptură, omul a fost creat de Dumnezeu prin Cuvânt: "Și a zis Dumnezeu: Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră ... Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut" (Fac.1,26-27). Așadar, la început, Dumnezeu ne-a creat "după chipul și după asemănarea" Sa, prin Cuvântul care era "întru început la Dumnezeu" (In.1,2). Astfel, de cuvânt de la Dumnezeu am avut parte și noi oamenii, căci ne-a așezat în cuvânt. Ne-a așezat în suflete cuvânt spre dialog cu El, ne-a semănat în inimi cuvânt de eliberare, care așteaptă de la Dumnezeu-Cuvântul eliberarea, prin adevăr (cfr. In.8,32).

Cuvântul așezat de Dumnezeu în om și încredințat de Dumnezeu omului pentru a exprima Viața, Lumina și Adevărul, a devenit pluriform și plurivalent. El evidențiază nu numai varietatea limbilor oamenilor ci și conținutul lor sufletesc. Și așa, cuvântul omului poate să edifice sau să distrugă, poate să unească sau să dezbină, după legătura lui cu Viața sau cu moartea. Lupta dintre viață și moarte a devenit și o luptă între cuvinte. Biruința în această luptă va fi, desigur, a Cuvântului vieții (cfr.1In.1,1), căci Hristos a înviat din morți, omorând moartea și făcându-se "începătură a învierii celor adormiți" (1Cor.15,20).

Deasemenea, cuvântul omului poate să unească sau să dezbină după legătura lui cu Lumina sau cu întunericul. Lupta dintre lumină și întuneric a devenit și ea o luptă între cuvinte. Biruința în această luptă,

suntem încredințați că va fi a Luminii, căci "lumina luminează în întuneric și întunericul nu a cuprins-o" (In.1,5).

Și tot așa, cuvântul omului poate să unească sau să dezbine după legătura lui cu Adevărul sau cu minciuna. Lupta dintre adevăr și minciună, în zilele noastre parcă mai mult ca niciodată, a devenit o luptă între cuvinte. Biruința în această luptă va fi, fără îndoială, a Adevărului care, cu "strălucirea venirii Sale" (2Ts.2,8), va nimici pe cel mincinos pentru că nu a "primit iubirea adevărului" (2Ts.2,10).

Iată de ce am considerat ca la deschiderea de drum înnoitor al Revistei "Perspective", întâiul gând se cuvine să fie îndreptat spre cuvânt. Cuvintele acestei publicații trebuie să fie, dintru început, unificatoare. Adică trebuie să urmeze calea chemării dumnezeiești și astfel să-și împlinească rostul lor firesc. Cuvintele ei, izvorâte din Viață, Lumină și Adevăr, au menirea să unească cerul cu pământul și pe oameni laolaltă. Dar cuvintele ei, privind spre viitor, vor trebui să vindece rănilor provocate în trecut de cuvinte și să caute refacerea unității între Biserici. Elanul inaugurat în ziua de Rusalii, când cei din Ierusalim, "bărbați cucernici, din toate neamurile care sunt sub cer" i-au auzit, fiecare în limba lor, pe Apostoli vorbind "despre faptele minunate a lui Dumnezeu" (Fapte 2,5-11), se cere predicat prin cuvânt. Elanul unității în diversitate se cere regăsit, tot prin cuvânt.

Seine Seligkeit

Lucian Muresan

Großerbischof der Rumänischen Unierten Kirche

Die einende Mission des Wortes

„Im Anfang war das Wort und das Wort war bei Gott“ (Joh. 1,1). Am Anfang, als Gott Erde und Himmel geschaffen hat (vgl. Gen 1,1), war das Wort. Im Wort war Leben, im Wort war das wahre Licht. Alles wurde durch das Wort geschaffen, ohne das Wort entstand nichts. Durch das Wort hat alles begonnen, und in ihm wird alles vollkommen.

Das Wort kommt vom Himmel oben und tendiert natürlicherweise zum Himmel empor. Eigentlich wird die Verbindung zwischen Himmel und Erde durch das Wort hergestellt. Wie alle anderen Lebewesen wurde der Mensch von Gott durch das Wort geschaffen: „Dann sprach Gott: Laßt uns Menschen machen als unser Abbild. [...] Gott schuf also den Menschen als sein Abbild; als Abbild Gottes schuf er ihn“ (Gen 1, 26-27). Am Anfang hat Gott uns „als sein Abbild“ geschaffen, durch das Wort, „das im Anfang bei Gott war“ (Joh 1, 2). Auf diese Weise sind auch wir Menschen Teilhabende am Wort Gottes, denn er hat in unsere Seelen das Wort gelegt. Er hat in unseren Seelen das Wort, das uns befähigt, mit ihm in Dialog zu treten, eingepflanzt. Er hat in unseren Herzen ein Wort der Befreiung eingepflanzt, das auf die Erlösung durch Christus, das Gotteswort in Wahrheit, wartet (vgl. Joh 8, 32).

Das Wort, das von Gott in den Menschen gelegt und ihm gegeben wurde, um Leben, Licht und Wahrheit auszusprechen, hat mehrere Bedeutungen. Es deutet nicht nur auf die Vielfalt der Sprachen der Menschen hin, sondern sagt auch etwas über das Innere ihrer Seelen aus. In diesem Sinne kann das Wort des Menschen nicht nur aufbauen, sondern auch zerstören, nicht nur vereinen, sondern auch spalten und das je nach seiner Verbindung mit dem Leben oder mit dem Tod. Der Kampf zwischen Leben und Tod ist ein Kampf zwischen Worten geworden. Den Sieg in diesem Kampf wird sicherlich das Wort des Lebens tragen (vgl. 1 Joh 1, 1), denn Christus ist von den Toten auferstanden und hat den Tod besiegt. Seine Auferstehung ist der Anfang unserer Auferstehung, denn „Christus ist von den Toten auferweckt worden als der Erste der Entschlafenen“ (1 Kor 15, 20).

Das Wort des Menschen kann je nach seiner Verbindung entweder mit dem Licht oder mit der Dunkelheit vereinen oder spalten. Der Kampf zwischen Licht und Dunkel ist ebenfalls ein Kampf zwischen den Worten geworden. Der Sieg in diesem Kampf wird mit Sicherheit das Licht sein. Denn „das Licht leuchtet in der Finsternis und die Finsternis hat es nicht erfasst“ (Joh 1, 5).

Ähnlich kann das Wort des Menschen vereinen oder spalten, je nach seiner Verbindung entweder mit der Wahrheit oder mit der Lüge. Der Kampf zwischen Wahrheit und Lüge ist in unseren Tagen scheinbar

mehr als je zuvor ein Kampf der Worte geworden. Den Sieg in diesem Kampf wird ohne Zweifel die Wahrheit davontragen, die „durch seine Ankunft und Erscheinung“ (2 Thess 2, 8) den Lügner vernichten wird, weil dieser „die Liebe zur Wahrheit“ (2 Thess 2, 10) nicht empfangen wollte.

Deswegen heben wir erwogen, dass am Anfang des Weges der Erneuerung der Zeitschrift „Perspective“ der erste Gedanke dem Wort gelten muss. Die Worte in dieser Veröffentlichung müssen von Anfang an vereinende Worte sein. Sie müssen dem Weg der göttlichen Berufung folgen und somit ihre wesenhafte Bestimmung erfüllen. Die Worte der Zeitschrift, die ihre Quellen im Leben, im Licht und in der Wahrheit haben, haben die Bestimmung, Himmel und Erde sowie die Menschen untereinander zu vereinen. Jedoch müssen ihre Worte in die Zukunft gerichtet sein, die in der Vergangenheit zugefügten Wunden heilen und somit die Wiederherstellung der Einheit zwischen den Kirchen anstreben. Die Begeisterung des Pfingsttages, als in Jerusalem „fromme Männer aus allen Völkern unter dem Himmel“ jeder in seiner Sprache die Apostel über „Gottes große Taten“ (Apg 2, 5-11) sprechen hörte, muss durch das Wort verkündigt werden. Die Begeisterung der Einheit in Verschiedenheit muss durch das Wort entfacht werden.

Dr. Matei Mihai Surd

Revista Perspective „Insulă de certitudini în mijlocul oceanului de incertitudini“

Intenția și contextul istoric

În primul număr al revistei „Perspective“, care apare pentru prima dată în iulie-octombrie 1978, Monseniorul Prelat dr. dr. Octavian Bârlea definea în cuvântul său „Către cititori“ scopul și orientarea pe care autorii și colaboratorii revistei intenționau să-l confere acestei publicații:

„Buletinul acesta, deși e la primul număr, nu vrea să fie un început, ci o continuare. O continuare care-și vrea totuși un drum al său,

sau mai precis un accent propriu. ... `Perspectivele` vreau deci să constituie o mică insulă de certitudini în mijlocul oceanului de incertitudini. Vreau să fie un liman, de pe care să lumineze cât mai departe farul ideilor creștine. Vreau să fie un radar, care să capteze pericolele din depărtare. Vreau să deschidă orizonturi spre îmbunătățirea omului, și așa spre o lume mai bună. Spre un viitor mai bun se va strădui acest buletin nu numai pe seama celor din lumea liberă, ci și pentru cei din țara părinților, strămoșilor noștri, cărora vremile grele de după războiu le-au impus unele perspective neromânești. A adresa acestora cuvânt de bine va constitui deci pentru buletin nu numai o cinste, ci și o datorie¹.

Revista „Perspective“ dorește în intenția autorilor ei să fie în primul rând o voce a românilor din străinătate, un periodic în care valorile religioase și culturale ale românilor să poată fi exprimate liber, nu numai spre folosul și edificarea românilor din străinătate ci a tuturor românilor. Dorința Monseniorului Octavian Bârlea, în calitatea sa de conducător al Misiunii Române Unite din München și din întreaga Germanie, de a fonda o publicație în care să fie posibilă libera exprimare a cuvântului este determinată în mare parte și de situația politică din aceea vreme. România era condusă de un regim totalitar, iar marea majoritate a românilor din München erau refugiați aici din dorința de a scăpa de persecuția și teroarea comunistă, erau în căutarea unui trai mai bun în libertate, chiar dacă asta însemna o viață în exil. În acest context istoric apare revista „Perspective“ care, pe lângă teme din viața Bisericii, tratate cu precădere din perspectivă istorică și ecumenică, pune un deosebit accent pe teme legate de identitatea națională a poporului român. O. Bârlea continua probabil, prin fondarea „Perspectivelor“, un proiect mai vechi început prin tipărirea la Freising, între decembrie 1950 și octombrie 1953, a gazetei lunare „Îndreptar“ cu orientare ecumenică.

¹ O. Bârlea, *Către cetitori*, în "Perspective"1(1978), 1

Modul de apariție

Primele opt numere ale revistei „Perspective“ (din iulie-octombrie 1978 până în aprilie-iunie 1980) purtau subtitlul „Buletinul Misiunii Române Unite din Germania“. Acest subtitlu va dispărea în anul 1980 iar revista se va întitula „Perspective“, până în august 2002, când apare al 75-lea număr. Cu acest număr se întrerupe editarea revistei, întrerupere cauzată mai întâi de toate de îmbolnăvirea și apoi de trecerea la Domnul, la 5 Aprilie 2005, a Monseniorului Octavian Bârlea. Revista „Perspective“ este editată în primii ani cu o regularitate de patru ori pe an și cuprinde, în cele mai multe dintre numere, între 20 și 60 de pagini. Începând cu numerele 15-16 din 1982 editarea și mărimea revistei se caracterizează prin neregularitate, ea cuprinzând câteodată două sau mai multe numere într-o singură ediție. Această neregularitate se datorează probabil faptului că unele din numerele ei, mai ales cele cu tematică istorică au dimensiuni considerabile. Pentru redactarea acestora a fost probabil nevoie de un timp mai îndelungat (de exemplu numerele 53-60 din 1991-1993 ce conțin *Istoria Bisericii Române Unite, Partea a II-a, 1752-1783*, de Zenovie Paclisanu, sau numerele 61-64 din 1993-1994, *Dincolo de Balamand*). Între anii 1997-1999 revista nu apare deloc ca între anii 2000-2002 ea să apară doar odată pe an.

Limba și colaboratorii

Limba în care este publicată revista „Perspective“ este caracterizată prin aceeași neregularitate ce s-a constatat în privința mărimii și a modului de apariție al acestei publicații. Numerele 1-3, 5-7, 12, 22, 65-68, 69-70, 73-75 sunt publicate integral în limba română. O parte din numerele revistei sunt publicate bilingv în limba română și în limba germană, textul român fiind în acest caz de regulă tradus în limba germană. În funcție de tematica ce a fost abordată într-un număr sau altul al „Perspectivelor“ întâlnim și pasaje, articole sau documente în limbile latină, italiană sau franceză. Majoritatea articolelor semnate de O. Bârlea sunt publicate bilingv în timp ce contribuțiile diferiților colaboratori din Germania și din alte țări sunt de regulă publicate în limba română.

Colaboratori ai revistei „Perspective“ au fost, printre alții, Nicolae Timiraș, Dr. Constantin Sporea, Octavian Vuia, Alexandru Mircea, Vasile Mailat, Carmen Leontieș, Ioan Dan, Gabriel Manolescu, Carmen Pompei-Cojocaru, Wolfram Acker, Ion Cicală, Lucia Protopopescu, Florin Lupuleasa, Aureliu Răuță, Christoph Motentan, Aurel Tăutu, Teresia Tătaru, Nicolae Dorescu, Ioan Mălinaș.

Conținutul și tematica

Revista „Perspective“ conține multe cuvântări, pastorale și predici rostite cu diferite ocazii de înalte fețe bisericești ca Papa Ioan Paul al II-lea, Cardinalul Joseph Ratzinger (la acea vreme Arhiepiscop de München și Freising), Arhiepiscopul și Mitropolitul Lucian Mureșan, Mitropolitul Antonie Plămădeală. Pe lângă diverse știri și recenzii de carte întâlnim și comentarii ale unor evenimente de actualitate atât din viața Misiunii Române Unite din Germania și a Parohiei Române Unite "Sfinții Apostoli Petru și Pavel" din München, precum și din viața Bisericii Catolice sau a Bisericii Ortodoxe. Un accent important se pune pe viața politică și socială, în special pe evenimentele care, într-un mod sau altul, influențau viața românilor din străinătate, aceste evenimente fiind comentate bineînțeles din perspectiva exilului. Revista „Perspective“ este în primul rând o revistă bisericească ce tratează teme din istoria Bisericii, în special din istoria Bisericii Române Unite, teme din teologia ecumenică și teme de istoria ecumenismului, în special a ecumenismului dintre Biserica Română Unită și Biserica Ortodoxă Română.

Autorul principal

Autorul principal al revistei „Perspective“ este fără îndoială Monseniorul Octavian Bârlea, un intelectual de mare valoare, preot cu adâncă chemare, istoric prin formare și simbol al exilului românesc intelectual. Dintre cele 75 de numere ale revistei care s-au publicat până în anul 2002, 37 sunt scrise integral de Octavian Bârlea. Este firesc ca Octavian Bârlea, unul dintre cei mai importanți istorici ai Bisericii

Românești din Transilvania, să publice în revista „Perspective“ în primul rând articole pe teme istorice. Un accent special este pus de Octavian Bârlea pe istoria Bisericii Române Unite, o temă pe care o tratează în majoritatea publicațiilor sale. Întâlnim însă și articole teologice semnate de Octavian Bârlea, în special de teologie ecumenică care și ea la rândul ei este abordată mai ales din perspectivă istorică. Unele dintre numerele revistei semnate de Octavian Bârlea sunt, în ce privește mărimea (chiar dacă ele sunt editate bilingv), adevărate cărți, iar în ce privește conținutul, remarcabile tratate de istorie bisericească. Dintre acestea amintim doar câteva exemple: Perspective, numerele 15-16 din 1982, *Între Roma și București – Unirea Românilor*, 91 pagini; numerele 19-20 din 1983, *Biserica Română Unită și ecumenismul Corifeilor Renașterii culturale*, 242 pagini; numerele 31-32 din 1986, *Unirea religioasă la porțile Moldovei și ale Țării Românești în prima jumătate a sec. XIX*, 146 pagini; numerele 37-38 din 1987, *Metropolia Bisericii Române Unite proclamată în 1855 la Blaj*, 419 pagini; numerele 49-50 din 1990, *Unirea Românilor 1679-1701*, 91 pagini; numărul 73 din 2000, *Spre Înălțimi – Deschiderea ecumenică cu ocazia vizitei Sfântului Părinte Ioan Paul II în România, 7-8 Mai 1999*, 321 pagini. Ultimul număr al revistei „Perspective“ tipărit de O. Barlea, numărul 75 din 2002, este intitulat *Spre îndrumare religioasă pentru Romani* și cuprinde rânduiala Sfințelor și Dumnezeieștilor Liturghii ale Sfinților Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare și Grigorie Dialogul.

Numerele 53-60 din 1991-1993, *Istoria Bisericii Române Unite (Partea II-a, 1752-1783)* și 65-68 din 1994-1995, *Istoria Bisericii Române Unite (Partea I-a, 1697-1751, editia a II-a)* cuprind în întregime scrieri ale lui Zenovie Pâclișanu pe care Octavian Bârlea a ținut să le publice, ele fiind importante mărturii despre istoria Bisericii Române Unite.

Semnificația și influența

Revista „Perspective“, la început un buletin parohial și glas al românilor din Germania și Europa de Vest, devine un simbol al românilor din exil, un forum dătător de speranță, o cale de exprimare

liberă a convingerilor și ideilor ce în țară nu puteau fi exprimate. Aceasta este fără îndoială una dintre caracteristicile importante ale revistei. În primul rând „Perspective“ este o publicație religioasă în care temele legate de istoria și viața Bisericii au preponderență. Aceasta este trăsătura principală a revistei care, prin valoarea articolelor istorice publicate în numerele ei are o mare însemnătate în domeniul istoric, și aici mai ales în ce privește istoria Bisericii Române Unite. Această Biserică ce în țară era interzisă și persecutată de regimul comunist, neavând posibilitatea de a se manifesta în mod legal printr-un organ de presă, găsește în revista "Perspective" un providențial ajutor la păstrarea identității ei.

Revista „Perspective“ este prin valoarea textelor teologice-ecumenice și mai ales prin contribuțiile de istorie bisericească ce le conține, o piatră de hotar, o valoare incontestabilă a culturii românești la sfârșit de secol XX și început de secol XXI. Prin reluarea publicării se intenționează atât o continuare a acestei bogate moșteniri cât și punerea de noi accente dictate de actualele împrejurări istorice.

Dr. Matei Mihai Surd

Die Zeitschrift Perspective „Insel der Gewissheit inmitten des Ozeans der Ungewissheiten“

Zielsetzung und historischer Kontext

In der ersten Ausgabe der Zeitschrift „Perspective“, die im Juli/Oktober 1978 veröffentlicht wurde, definierte Monsignore Prälat Dr. Dr. Octavian Barlea, in seinem „Wort an die Leser“ das Ziel und die Orientierung, die die Autoren und Mitarbeiter der Zeitschrift dieser Veröffentlichung geben wollten:

„Dieses Blatt, obwohl bei es sich hier um die erste Ausgabe handelt, möchte kein Beginn, sondern eine Weiterführung sein. Eine Weiterführung, die dennoch einen eigenen Weg einschlagen will, oder genauer gesagt, einen eigenen Akzent setzen will. ... Die „Perspektiven“ möchten also eine Insel der Gewissheit inmitten des Ozeans der

Ungewissheiten sein. Sie möchten ein sicherer Stützpunkt, wovon aus das Licht der christlichen Überzeugungen so weit wie möglich gelangen möge. Sie möchten Horizonte zur Erbauung des Menschen und so zu einer besseren Welt, eröffnen. Dieses Blatt wird sich für eine bessere Zukunft bemühen, nicht nur für die Rumänen in der freien Welt, sondern auch für die Rumänen im Land unserer Väter und Vorfahren, denen die schweren Zeiten nach dem Krieg, einige unrumänische Perspektiven aufgezwungen haben. Diesen Rumänen ein gutes Wort zusprechen, ist für das Blatt nicht nur eine Ehre, sondern auch eine Pflicht.“ (Vgl. O. Barlea, „Wort an die Leser“, in: Perspective (1) 1978, 1)

Die Zeitschrift „Perspective“ möchte nach der Absicht ihrer Autoren, in erster Linie eine Stimme, der sich im Ausland befindenden Rumänen sein, eine Zeitschrift, in der die religiösen und kulturellen Werte der Rumänen frei vertreten werden dürfen. Dies soll nicht nur zum Nutzen der Rumänen, die im Ausland leben, sondern zum Nutzen aller Rumänen geschehen. Der Wunsch von Monsignore Prälat Dr. Dr. Octavian Barlea, dem Leiter der Rumänischen Unierten Mission in München und ganz Deutschland, eine Zeitschrift zu gründen, die eine freie Meinungsäußerung ermöglichte, war teilweise auch von der politischen Situation der damaligen Zeit bedingt. Rumänien war eine Diktatur, ein Land, das sich unter der Führung eines totalitären Regimes befand und die Mehrheit der Rumänen in München waren vor kommunistischer Verfolgung und Terror geflüchtet, auf der Suche nach einem besseren Leben in Freiheit, auch wenn dies ein Leben im Exil bedeutete. In diesem historischen Kontext erschien die Zeitschrift „Perspective“, die neben Themen aus dem Leben der Kirche, die vor allen aus historischer und ökumenischer Perspektive angegangen wurden, einen besonderen Akzent auf die nationale rumänische Identität setzte. O. Barlea führte durch die Veröffentlichung dieser Zeitschrift wahrscheinlich ein älteres Projekt weiter, das mit der Veröffentlichung der Monatszeitschrift „Indreptar“ („Leitfaden“), die in Freising zwischen Dezember 1950 und Oktober 1953 erschien und eine ökumenische Orientierung hatte, begann.

Erscheinungsweise

Die ersten acht Ausgaben der Zeitschrift „Perspective“ (von Juli/Oktober 1978 bis April/Juni 1980) trugen den Untertitel „Blatt der Rumänischen Unierten Mission in Deutschland“. Dieser Untertitel verschwand 1980 und die Zeitschrift trug bis August 2002, als ihre 75ste Ausgabe erschien, den Titel „Perspective“. Mit dieser Ausgabe unterbrach die Veröffentlichung der Zeitschrift, was sicherlich mit der Erkrankung und dann am 5 April 2005 mit der Heimkehr zum Herrn von O. Barlea zusammenhing. Denn er ohne Zweifel war ihr wichtigster Förderer und Autor war. Die Zeitschrift „Perspective“ erschien in den ersten Jahren nach ihrer Erstausgabe regelmäßig vier mal jährlich und hatte bei den meisten Ausgaben einen Umfang von 20 bis 60 Seiten. Beginnend mit den Nummern 15-16 von 1982 war die Veröffentlichung und die Größe der Zeitschrift von Unregelmäßigkeiten gekennzeichnet. Diese Unregelmäßigkeit ist wahrscheinlich deswegen gegeben, weil einige Ausgaben der „Perspective“, vor allem diejenigen mit historischer Thematik einen beträchtlichen Umfang haben. Für die Redaktion dieser Ausgaben war möglicherweise mehr Zeit notwendig (z. B.: (53-60) 1991-1993, Zenovie Paclisanu, Geschichte der Rumänischen Unierten Kirche, Teil II, 1752-1783; (61-64) 1993-1994, Jenseits von Balamand). Zwischen 1997-1999 erschien die Zeitschrift nicht und zwischen 2000-2002 nur einmal jährlich.

Sprache und Mitarbeiter

Die Sprache in der die Zeitschrift „Perspective“ herausgegeben wird, ist durch die gleiche Unregelmäßigkeit gekennzeichnet, die schon bei der Veröffentlichung und der Größe der Ausgaben festgestellt wurde. Ein Teil der Ausgaben der „Perspektiven“ erscheint zweisprachig in Rumänisch und Deutsch, wobei in der Regel der rumänische Text ins Deutsche übersetzt wird. Viele der Ausgaben sind teilweise zweisprachig veröffentlicht, enthalten aber auch Artikel, die nur auf Rumänisch gedruckt sind. Abhängig von der Thematik, die in der einen oder anderen der Ausgaben der „Perspektiven“ angegangen wird, sind auch Aufsätze,

Artikel oder Dokumenten auf Lateinisch, Italienisch oder Französisch zu finden. Die Mehrheit der von O. Barlea verfassten Artikel sind zweisprachig veröffentlicht, während die Beiträge verschiedener Mitarbeiter der Zeitschrift aus Deutschland und anderen Ländern in der Regel Rumänisch veröffentlicht werden. Mitarbeiter der Zeitschrift „Perspective“ waren unter anderen: Nicolae Timiras, Dr. Constantin Sporea, Octavian Vuia, Alexandru Mircea, Vasile Mailat, Carmen Leonties, Ioan Dan, Gabriel Manolescu, Carmen Pompei-Cojocaru, Wolfram Acker, Ion Cicala, Lucia Protopopescu, Florin Lupuleasa, Aureliu Rauta, Christoph Motentan, Aurel Tautu, Teresia Tataru, Nicolae Dorescu, Ioan Malinas.

Inhalt und Thematik

Die Zeitschrift „Perspective“ enthält viele Predigten, Vorträge oder Hirtenbriefe, die bei verschiedenen Anlässen von hohen Würdenträgern wie Papst Johannes Paulus II, Kardinal Ratzinger (damals Erzbischof von München und Freising), Erzbischof Lucian Muresan oder Metropolit Antonie Plamadeala gehalten wurden. Neben Nachrichten und Buchrezensionen sind auch Kommentare einiger aktuellen Ereignissen sowohl aus dem Leben der Rumänischen Unierten Mission in Deutschland und der unierten Pfarrei Heilige Apostel Petrus und Paulus in München, wie auch aus dem Leben der Katholischen und Orthodoxen Kirche zu finden. Ein wichtiger Akzent wird auf das politische und gesellschaftliche Leben gelegt, speziell auf die Ereignisse, die das Leben der Rumänen im Ausland in irgendeiner Weise beeinflussten. Diese Ereignisse wurden aus der Perspektive, die das Leben im Exil mit sich brachte, kommentiert. Die Zeitschrift „Perspective“ ist in erster Linie eine kirchliche Zeitschrift, in der Themen aus der Kirchengeschichte, speziell aus der Geschichte der Rumänisch Unierten Kirche, Themen aus der ökumenischen Theologie und aus der Geschichte des Ökumenismus, vorwiegend aus der Geschichte des Ökumenismus zwischen der Rumänischen Unierten Kirche und der Rumänischen Orthodoxen Kirche, untersucht werden.

Der wichtigste Autor

Der wichtigste Autor der Zeitschrift „Perspective“ war zweifelsohne der Prälat Dr. Dr. Octavian Barlea, ein großer Intellektueller, Priester mit tiefer Berufung, Historiker und Leitfigur der rumänischen Intellektuellen, die im Exil waren. Von den 75 Ausgaben der Zeitschrift, die bis 2002 erschienen sind, wurden 37 von O. Barlea geschrieben. Es ist zu erwarten, dass O. Barlea einer der wichtigsten Historiker der Rumänischen Kirche in Siebenbürgen, in der Zeitschrift „Perspective“, vorwiegend historische Artikel publizierte. Einen speziellen Akzent setzte O. Barlea auf die Geschichte der Rumänischen Unierten Kirche, ein Thema, das er in den meisten seiner Veröffentlichungen bearbeitete. Es sind aber auch von O. Barlea verfasste theologische Artikel, speziell zur ökumenischen Theologie, die ihrerseits aus einer historischen Perspektive angegangen wird, zu finden. Einige der Ausgaben der Zeitschrift „Perspective“, die von O. Barlea verfasst sind, sind was der Umfang betrifft, auch wenn diese zweisprachig erschienen sind, wahre Bücher, und was den Inhalt betrifft, hervorragende kirchengeschichtliche Abhandlungen. Hiervon seien nur einige Beispiele erwähnt: Perspective (15-16) 1982, Zwischen Rom und Bukarest – Die Union der Rumänen, 91 Seiten; (19-20) 1983, Die Rumänische Unierte Kirche und der Ökumenismus der Koryphäen der kulturellen Renaissance, 242 Seiten; (31-32) 1986, Die Union der Kirchen an den Toren der Moldau und der Walachei in der ersten Hälfte der 19. Jhs., 146 Seiten; (37-38) 1987 Die Metropole der Rumänischen Unierten Kirche verkündet im Jahre 1855 in Blaj, 419 Seiten; (49-50) Die Union der Rumänen (1697-1701), 91 Seiten; (73) 2000, Zur Höhe – Die ökumenische Öffnung bei dem Besuch des Heiligen Vaters Johannes Paul II in Rumänien, 7-9 Mai 1999, 321 Seiten. Die letzte Ausgabe der Zeitschrift Perspective, die von O. Barlea veröffentlicht wurde, die Nummer 75 von 2002 trägt den Titel „Zur religiösen Anleitung für Rumänen“ und umfasst die Messordnungen der Heiligen und Göttlichen Liturgie des Johannes Chrysostomos, Basilius des Großen und Gregorius von Nyssa. Die Nummern der Zeitschrift „Perspective“ (53-60) 1991-1993, Geschichte der Rumänischen Unierten Kirche (Teil II, 1752-1783)

und (63-68) 1994-1995, Geschichte der Rumänischen Unierten Kirche (Teil I, 1697-1751, 2. Aufl.) umfassen gänzlich die Schriften von Zenovie Paclisanu, die O. Barlea, wegen ihren großen Bedeutung für die Geschichtsschreibung der Rumänischen Unierten Kirche, veröffentlicht hat.

Bedeutung und Wirkung

Die Zeitschrift „Perspective“, zu Beginn ein Pfarrblatt und Stimme der Rumänen in Deutschland und Westeuropa, wurde zu einem Symbol der Rumänen im Exil, ein hoffnungsgebendes Forum, eine Möglichkeit zur freien Äußerung der Überzeugungen und Ideen, die im Heimatland nicht geäußert werden durften. Das ist eines der wichtigsten Charakteristika der „Perspektiven“. In erster Linie ist „Perspective“ jedoch eine religiöse Zeitschrift, in der Themen aus der Geschichte und dem Leben der Kirche überwiegen. Das ist das wichtigste Charakteristikum der Zeitschrift „Perspective“, die durch die Beiträge zur Geschichte, die in ihren Nummern veröffentlicht wurden und zum großen Teil von O. Barlea verfasst wurden eine große Bedeutung für diesen Bereich, vor allem für den Bereich der Geschichte der Rumänische Unierten Kirche hat. Diese Kirche, die in Rumänien von der kommunistischen Regierung verboten und verfolgt wurde, konnte sich öffentlich nicht legal manifestieren, dementsprechend konnte sie in all diese Zeit keine Presseorgane betreiben. Die Zeitschrift „Perspective“ hat somit einen entscheidenden Beitrag zur Bewahrung und Bereicherung der Identität der Rumänischen Unierten Kirche geleistet.

„Perspective“ ist durch die theologischen und ökumenischen Texte und vor allen durch die Beiträge zur Kirchengeschichte, die sie enthält, ein Meilenstein der rumänischen Kultur am Ende des XX und Anfang des XXI Jahrhunderts. Durch die Wiederaufnahme der Veröffentlichung der Zeitschrift „Perspective“ wird sowohl eine Weitführung dieses reiches Erbes angestrebt, wie auch das Setzen von neuen Akzente, die von der gegenwärtigen geschichtlichen Lage diktiert werden, beabsichtigt.

Dr. Peter Zima
Dan Wilhelm Svișteea

Misiunea Româna Unită – leagănul românilor din exil - 50 de ani de activitate -

Sfârșitul celui de-al doilea război mondial și căderea României sub dictatura comunistă a însemnat pentru România declinul economic iar pentru intelectualitatea din România începutul calvarului. O mare parte din intelectualitatea românească a părăsit țara luând drumul exilului.

În țară Biserica Română Unită a fost desființată iar episcopii Uniți și mulți preoți au fost arestați și condamnați pe viață. Un mic număr de preoți forțați de noua conducere au semnat trecerea la Biserica Ortodoxă.

Destinul Bisericii Ortodoxe este hotărât de președintele statului. Această situație în Biserica Ortodoxă este încă din secolul al 15-lea când marele principe Vasilievic în anul 1441 l-a alungat de pe teritoriul său pe Cardinalul Isidor care era fidel Sfântului Părinte Papa de la Roma² și s-a declarat pe sine ca adevărat creștin în numele Bisericii ortodoxe ruse. De atunci marele principe al Moscovei, apoi Țarul și mai târziu Stalin iar în România Vasile Luca, și în cele din urmă Ceaușescu “ca adevărați creștini ortodoksi” organizează și conduc Biserica ortodoxă română. În felul acesta Biserica Ortodoxă, și în România, devine un instrument al partidului comunist³.

Un asemenea fenomen s-a mai întâmplat cu românii cu aproximativ o mie de ani în urmă, după venirea dominației bulgare în secolul al zecelea, când aceștia au gonit din Biserica Românească cultul latin⁴. Apoi ei au interzis poporului să se mai roage în limba latină. Ne putem închipui că cei ce nu s-au subordonat acestui ordin ce li s-a întâmplat! Atunci se mergea până acolo că acestora li se tăia limba. Încă de atunci se păstrează în popor zicala “taci ca ți-a tăia popa limba”.

² Octavian Bârlea, "...", în *Perspective* 45-46 (????), 2

³ Cfr. "O listă cu 75 de clerici români dresați de KGB", în *România Liberă*, 19 iulie 2001

⁴ N.V., Pantea, *Legea strămoșească*,

După stăpânirea bulgară, care a durat aproximativ cinci sute de ani, a venit apoi stăpânirea musulmană care a cimentat oarecum despărțirea poporului român de biserica Romei.

1. Situația după cel de-al doilea război mondial

În întâlnirea de la Yalta, a lui Roosevelt, Churchill și Stalin, Churchill i-a dat lui Stalin o bucată de hârtie (un colț de hârtie rupt dintr'un ziar) pe care era scrisă împărțirea Europei și unde era scris că influența sovietică în România era 90% iar influența aliaților de 10%, a fost pecetluit drumul pe care urma să meargă România după terminarea războiului. Rușii sovietici s-au instalat în România și a început "curățirea".

1.1 În România

Ocupația sovietică împreună cu reprezentanți români numiți să conducă România ca de exemplu Ana Pauker, Vasile Luca, Walther Roman, Teohari Georgescu, Petru Groza etc. falsifică primele alegeri după război și așa se instalează în prima fază dictatura populară a lui Petre Groza.

Reclamațiile făcute de către partidele istorice despre cele petrecute în România și falsificarea alegerilor nu interesează puterile care au făcut împărțirea Europei adică Anglia și Statele Unite ale Americii. Puterea sovietică a putut deci atunci și mai bine să-și continue planul care-l avea cu România. În această situație elita românească nu avea decât două alternative. Să rămână în România cu toate consecvențele sau să plece în străinătate.

1.2 Situația Românilor în Europa de Apus

La Colegiul Pio Romeno din Roma, unde pe atunci era Rector preotul Vasile Cristea, mai erau 16 studenți dintre care 11 preoți care și-au terminat studiile și așteptau să se reintoarcă în România la episcopiile lor de unde au fost trimiși. Cardinalul Tisserant, prefectul Congregației

pentru Bisericile Orientale a fost informat de situația din România direct de Monsegniorul O'Hara, nunțiu apostolic în România, care după ce a fost expulzat din România s-a reîntors la Roma.

Într'o zi Monsegniorul O'Hara a convocat pe toți preoții români din Roma la Colegiu și le-a spus următoarele:

“Așteptați desigur să vă reîntoarceți în țară. Eu am venit de curând din România și pot să vă spun ca voi nu știți ce este acolo. Așteptarea voastră este zadarnică întrucât vor trece mulți ani până ce se va elibera România. În acest timp sunt sute și mii de refugiați din România care au nevoie de sprijinul nostru spiritual și material. De aceștia trebuie să ne ocupăm acum”

Majoritatea persoanelor venite în apusul Europei erau dezorientate și nu cunoșteau pe nimeni. Ei au ales calea pribegiei ca să scape de inchisori, să poată gândi liber respectiv să-și poată practica credința lor. Deci lipsa libertății intelectuale și spirituale a fost motivul pentru care mai ales tinerii și intelectualii au părăsit țara și nu dorința de a se îmbogăți cum cred încă mulți în România și astăzi.

Tânărul Dr. în filozofie Octavian Bârlea a fost trimis de Roma în Germania pentru a se ocupa de Românii refugiați în acest spațiu european cu limba de vorbire germană. Doctorul Octavian Bârlea pe atunci vorbea bine printre altele germana și engleza. El s-a stabilit la Kronenberg în Taunus, o poziție centrală în Germania fiind și aproape de Comandamentul american, din regiunea Rhein-Main.

La Roma, părintele Aloisie Tăutu a preluat misiunea de a păstori români aflați la Roma. Fiind acreditat la Vatican a ajutat pe mulți români refugiați și aflați în lagărele de concentrare în Italia. A fost numit președintele Comitetului de Asistență pentru refugiații din Italia.

La Paris părintele Surdu a înființat Misiunea Româna Unită. În 1947 nu s-a putut stăpâni și dorul de țară și grija de cei de acolo la împins și a vizitat România. În loc să se întoarcă înapoi la Paris a ajuns în închisorile din țara lui. În zadar l-au așteptat cei de la Misiunea Română din Rue Ribera din Paris. Părintele Cosma a preluat apoi conducerea Misiunii Române venindu-i în ajutor și alți preoți uniți cum ar fi preotul Vasile Zăpîrțan. În Spania a plecat Părintele Alexandru Mircea iar Părintele Petre Gherman a plecat mai târziu la Bruxelles în Belgia. În

Austria a plecat la dorința proprie preotul Florian Müller originar din Dobrogea, el fiind expulzat din România.

1.3 Situația din Germania

La Königstein în Taunus a luat ființă “Kirche in Not” cu scopul de a ajuta Biserica adusă sub tăcere în Europa de Răsărit. Din Kronenberg Părintele Octavian Bârlea alerga neobosit peste tot unde auzea ca sunt români refugiați și este nevoie de ajutor nu numai în Germania de la Hamburg până la München dar și în Austria, Franța și Țările de jos unde ajungeau români pe toate căile. Bavaria fiind poarta la care ajungeau cei mai mulți români fugiți din patria lor și numărul lor crescând mereu, Părintele Octavian Bârlea se decide și în anul 1951 schimbă reședința la München.

Pe lângă activitatea socială pe care Părintele Bârlea o duce neobosit el se ocupă și de probleme științifice. Astfel, înființează “Societatea Academică Română în Europa de Apus” și prin aceasta reușește să strângă elita intelectualității românești la un loc. În Societatea Academică Română activează români ca Vintilă Horea, George Ciorănescu, Părintele Tăutu, etc. În 1953 Octavian Bârlea primește alte sarcini de către Vatican și este trimis în USA să organizeze oarecum pe românii emigrați în USA și prin aceasta Biserica Română Unită din Statele Unite ale Americii. Ajuns în Statele Unite se stabilește la Los Angeles unde apoi își începe activitatea socială, pastorală și științifică.

Părintele Florian Müller venit din Austria în 1953 preia conducerea Misiunii Catolice Române din Germania. Sediul Misiunii Române era la München în Mittererstrasse 7. Domnul Ion Boaca este numit secretar al Misiunii Catolice Române. Părintele Florian Müller locuiește la Tattenhausen, lângă Rosenheim, unde deservea o parohie de rit latin, el însuși fiind romano-catolic, și vine la München ori de câte ori este nevoie și asigură duminica, când se organizează, Liturgia Unită în limba română.

Se organizează și o școală în limba română pentru copiii refugiaților români. La început Domnul Ion Boaca ține lecțiile în limba română în localul Armeschulschwester din Müllerstrasse. Mai târziu este

angajată doamna Bojescu, învățătoare de profesie, și prin aceasta calitatea lecțiilor se îmbunătățește simțitor.

2. Înființarea Misiunii Române Unite din Germania

Fluxul de români refugiați în Germania a crescut mai ales după semnarea tratatului dintre Austria și puterile de ocupație, în Mai 1955, prin care toate trupele de ocupație din Austria trebuiau să se retragă. Americanii părăsesc și ei Austria. Pentru majoritatea refugiaților Austria nu mai prezintă siguranța dorită iar pe de altă parte posibilitățile de rămânere acolo se îngreunează. Aceștia se îndreaptă mai departe spre Republica Federală a Germaniei.

În Februarie 1957 Părintele Vasile Zăpârțan, care până atunci conducea Misiunea Româna din Salzburg, este înștiințat de Roma să se pregătească să preia conducerea Misiunii Catolice Române din München și că ar fi indicat să-și schimbe domiciliul la München⁵.

2.1 Monseniorul Vasile Zăpârțan

Părintele Vasile Zăpârțan venit de la Salzburg în Germania la 1 Martie 1957 preia conducerea Misiunii Catolice Române din München. El reorganizează Misiunea Catolica Româna, o adaptează noilor situații și o transformă în „**Misiunea Româna Unită din Germania**”.

Mai târziu Părintele Vasile Zăpârțan mută Sediul Misiunii Române Unite în Kreittmayestrasse 28, iar Doamișoara Trude Rücker este numită secretara Misiunii.

Monsegniorul Vasile Zăpârțan alearga zi și noaptea pentru refugiații Români veniți nu numai în München ci în toată Germania, refugiați din România, Basarabia, Bulgaria, Jugoslavia și Aromâni din Macedonia. De multe ori de deplasează în Austria sau Italia – la granița cu Jugoslavia, unde auzea că au sosit noi refugiați care erau complet dezorientați și care aveau nevoie de ajutor și care trebuiau îndrumați.

⁵ Vasile Mailat, *Misiunea Catolică Română din Austria*, 14

Slujbele religioase sunt celebrate de Monsegniorul Vasile Zăpârțan în Biserica Sfântul Nicolae Am Gasteig (lângă Deutsches Museum), în München. Ele sunt frecventate de un mare număr de credincioși, nefăcându-se deosebirea de ortodox, catolic, unit sau alta religie. Românii se adunau să-și spună necazurile și să primească informații ce trebuie să facă și cum să răzbată și să-și rezolve problemele.

Tot a doua duminică slujește într-un alt oraș unde erau refugiați români ca de exemplu Nürnberg, Hamburg, Köln etc. și se duce și la Berlin, la München venind mai târziu Părintele Dumitru Popa de la Freiburg și care celebra Liturghia ortodoxă.

Monseniorul Vasile Zăpârțan sprijină mai departe școala în limba română și de multe ori dânsul ridică copiii sâmbata dimineața de acasă și-i ducea la școală.

2.2 Părintele Augustin Maura

În ajutorul Monseniorului Vasile Zăpârțan sosește la München în Februarie 1963 Părintele Augustin Maura, preot de rit latin, de origine spaniol (catalan din Barcelona). El vorbea deja românește, însă mai trebuia să-și perfecționeze stilul și trebuia să învețe ritul oriental.

În relativ scurt timp Monsegniorul Vasile Zăpârțan îl învață pe Părintele Augustin Maura ritul oriental iar Părintele Maura își exersează limba română și în luna August a aceluiași an Părintele Zăpârțan îl trimite pe părintele Augustin Maura la Bonn. Bonnul era pe atunci capitala Republicii Federale a Germaniei și era într-adevăr indicat ca și Biserica Româna Unită să aibă acolo un reprezentant.

Părintele Maura se stabilește la Bonn și se ocupă de românii din regiunea Rhinului de Jos și din regiunea Rhurului adică de mijlocul Germaniei. El vede că la Köln este o comunitate românească mult mai mare decât cea de la Bonn, comunitate pe care de fapt o deservește.

În 1967 se decide și se mută la Köln unde în Gabelsbergerstraße deschide Misiunea Româna Unită ca fiind sucursala Misiunii de la München. Mai târziu mută sediul Misiunii Române Unite din Köln din Gabelsbergerstrasse în Möltenstraße de unde deservește și Parochia

romano-catolică Sf. Mihail. Părintele Augustin Maura rămâne în Köln până în 1982 când se întoarce la Barcelona.

Monseniorul Vasile Zăpârțan înființează corul misiunii pe care el însuși îl conduce și cu care face repetiții săptămânal.

La München în Noiembrie 1969 se înființează echipa de dansuri naționale. La prima chemare, care a avut loc în a treia sâmbătă din Noiembrie, au răspuns 18 tinere și tineri. Pe parcursul repetițiilor grupul s-a mărit participând nu numai tineri de origine română ci și germani și de alte naționalități care locuiau în München. La început repetițiile se țineau într-o sală de Gimnastică a Universității iar mai târziu s-au mutat în Rumfordstrasse într-o sală modernă unde se exersau și dansuri clasice și Balet. Aici condițiile de repetiții erau mult mai bune.

Sub aripa Misiunii Române Unite se înființează "Fondul de Ajutor a Românilor din Germania" - FARG - cu sediul la München. Pentru început președintele asociației fiind Petre Zima, secretar Ion Dumitru iar casier Ion Cicala. Societatea este de non profit înregistrată la oficiul de Finanțe din München/Bavaria. Scopul acestei organizații este de a ajuta financiar pe aceia care vroiau să-și facă o existență și care aveau nevoie de un capital de pornire. Împrumuturile sunt fără dobândă pe timp stabilit între conducerea FARG și persoanele care solicită împrumutul. Capitalul societății FARG era adunat din cotizațiile lunare pe care membrii asociației de dădeau și care pe de altă parte se scoteau de la impozit.

Se înființează Căminului Misiunii Române Unite din Kreitmayerstrasse 24 colț cu Erzgießereistrasse. Noii veniți și tinerii români din München și împrejurimi au unde să se întâlnească seara și la sfârșitul săptămânii. La cămin se organizează programe culturale jocuri, serate literare și de asemenea întâlniri unde Monsegniorul Zăpârțan crează un ambient plăcut.

Corul Misiunii Române Unite înfrumusețează apoi Slujbele religioase din München, participă la programul organizat cu ocazia sărbătorilor naționale. La fel și echipa de dansuri înfrumusețează programul Sărbătorilor Naționale și împreună cu taraful Misiunii se organizează programe culturale nu numai la München dar și în alte orașe cum ar fi Köln, Kempten etc, participă la Congrese cum ar fi Kirche in Not din Königstein in Taunus etc.

Monsegniorul Zăpârțan era mândru când la procesiunile “Corpus Domini” lumea admira frumoasele costume naționale românești cu care erau îmbrăcați și coriștii și dansatorii. Apoi la sfârșitul procesunii se organiza un spectacol unde dansa și echipa Misiunii Unite. La acest spectacol mulți spectatori ramâneau numai pâna ce dansau românii ca să admire frumoasele dansuri românești unde nu lipseau dansurile de pe Someș sau Călușarii. Ce bucoros era Monsegniorul când auzea “hai să mai stăm până ce dansează românii”

Monsegniorul Vasile Zăpârțan a însoțit de multe ori pe noii veniti la Zirndorf unde era Lagărul refugiaților de origine negermană, sau la Nürnberg unde era lagărul de trecere a celor de origine germană. Acolo aceștia trebuiau să se înregistreze și eventual dacă nu aveau unde locui să ramană o perioadă până ce li se rezolva situația și primeau drept de sedere în Germania.

În data de 5 August 1976 Monsegniorul Vasile Zăpârțan a plecat la Nürnberg împreună cu Doctorul Demetrius Leonties și cu alte două persoane recent venite din România – cunoștințe de ale familiei Leonties pentru a le înregistra și a le face formalitățile necesare pentru a rămânea în Germania. Monsegniorul Zăpârțan a condus el însuși mașina .

În dupămasa acelei zile cam pe la orele 14-15 întorcându-se de la Nürnberg în drum spre München după Ingolstadt între Manching și Langenbruck, mașina Monsegniorului Vasile Zăpârțan a deviat de pe autostradă (după spusele șoferului autocamionului care venea în spatele mașinii monseniorului Zăpârțan și care a văzut scena) și a intrat într’un copac de pe marginea autostrăzii.

Accidentul s-a soldat cu trei morți care erau Profesorul Demetrius Leonties, Monsegniorul Zăpârțan și una dintre persoane pentru care a făcut această călătorie. Una dintre cele două persoane a supraviețuit acest accident grav, fiind însă și aceasta grav accidentată. Aceasta a fost opera regimului comunist din România⁶ .

La înmormintarea Monsegniorului Vasile Zăpârțan au venit mii de români din întreaga zonă occidentală. De asemenea a avut voie să vină și sora Monsegniorului care locuia în România. Aceasta era însoțită de

⁶ Ion Mihai Pacepa, *Orizonturi Roșii*, Editura Ziarului "Universul", New York 1988, 131

încă o persoană care avea permanent grijă de dânsa „probabil ca să nu se piardă aici printre străini”. În München sora Monsegniorului a fost urmarită pas cu pas de însoțitorul dânsi. Monseniorul Zăpârțan a fost înmormântat în cimitirul Waldfriedhof din München.

Ordinariatul din München a desemnat pe Prelatul Hyronimus Menges să deservească Misiunea Româna Unită în această perioadă de trecere până când se va găsi un succesor al Monsegniorului Vasile Zăpârțan.

Episcopul diasporei Vasile Cristea s-a ocupat de căutarea unui succesor pentru Misiunea Româna Unită din München și în privința aceasta s-a consultat și a fost sprijinit de consiliul Comunității din München care atunci era format din Eugen Călugaru, Traian Visoianu, Valer Pop, Adrian Chiuzbaianu, Gheorghe Mihalcea, D. Nicodim și Petre Zima.

În Noiembrie 1976 Părintele Emil Riti din Cluj a venit în vizită în Germania. Părintele Emil Riti a studiat teologia și în 1949 a fost hirotonit ca preot. Un an mai târziu în 1950 a fost arestat și condamnat pe viață făcând pușcărie alături de ceilalți episcopi greco-catolici. La 15 aprilie 1964 când s-a făcut grațierea deținuților politici a fost și el eliberat. După eliberarea din pușcărie a făcut o școală de tehnician asistent medical ca apoi să primească un post la o clinică din Cluj. În 1976 părintele Emil Riti lucra ca operator Röntgen la o clinică.

A venit și la München împreună cu Monsegniorul Baltheiser, catolic de rit latin originar tot din România și pe care îl cunoștea din pușcărie unde au fost împreună mai mulți ani.

După consultări cu episcopul Cristea la Roma și cu membrii Consiliului Misiunii Unite din München – Eugen Călugaru, Traian Vișoianu, Petre Zima, Valer Pop, Adrian Chiuzbaianu, Mihalcea - toți s-au adresat Părintelui Riti cu rugămintea dacă nu ar vrea să rămâna în Germania și să preia conducerea Misiunii Unite. Părintele Riti a cerut un timp de gândire. În 5 Decembrie 1976 a celebrat o slujbă greco-catolică în München.

După trecerea perioadei solicitate Părintele Riti ne-a răspuns că locul dânsului este în România în mijlocul celor care suferă și că acestora trebuie să le dea speranță și că pe aceștia nu-i poate lăsa acolo.

El spera că vor veni vremuri mai bune și în România. După câteva zile s-a și reîntors în România acasă la Cluj.

Părintele unit Jacob Goia, călugăr dominican care locuia într-o Mănăstire dominicană la Paris și scria pentru Revista "Istina" a fost la fel solicitat să preia conducerea Misiunii Române din Germania. El a spus că sprijină activitatea de la misiune dar nici el nu a acceptat preluarea conducerii Misiunii Române Unite din Germania.

2.3 Preotul Mihai Căitar

Preotul Mihai Căitar a sosit cu puțin înainte de cele întâmplare la Straßburg, unde a primit o bursă de studii.

Preotul Mihai Căitar originar din Moldova, catolic de rit latin. Printre altele în România a fost concediat din serviciul Bisericii de către Episcopul Augustin după care a fost printre altele doi ani angajat la ziarul Scânteia din București.

Duminică 7 August 1977 a concelebrat Sfânta Liturghie la München împreună cu episcopul diasporei Vasile Cristea. La această dată Episcopul diasporei l-a prezentat pe preotul Mihai Căitar oficial Comunității Române din Germania ca fiind succesorul Monsegniorului Vasile Zăpârțan.

În Iunie 1978 Ordinariatul din München îi oferă Preotului Mihai Căitar un post la comunitatea germană din Haar, o localitate care aparține de München pentru a deservi comunitatea și tineretul studentesc român. El s-a mutat la Haar dar acolo nu a stat mult și de acolo a plecat. Mai târziu am auzit că a ajuns la Münster unde se ocupa iar de românii din această zonă. La Münster a ajuns cu ajutorul Părintelui Augustin Maura⁷.

2.4 Monseniorul Dr. Octavian Bârlea

La 1 Iulie 1978 Monseniorul Prelat Dr. Dr. Octavian Bârlea revine în Germania la Misiunea Română Unită fiind numit de Vatican.

⁷ *Convorbiri cu Augustin maura*

Congregația pentru Bisericile Orientale din Vatican trimite Ordinariatului din München numirea Monseniorului Octavian Bârlea ca fiind “Cap al Bisericii Române Unite din Germania”.

Duminică, 9 Iulie 1978, la ora 10,30, Prelatul Dr. Octavian Bârlea celebrează din nou Sfânta Slujbă în Biserica Sfântul Nicolae, Am Gasteig din München, Biserica în care s-a celebrat Slujba și de Monseniorul Vasile Zăpârțan.

Cu acest prilej iată ce scrie D-nul Dr. Gheorghe Tase președintele Asociației Românilor din Germania: “Asociația noastră salută cu deosebită bucurie revenirea la München a Prelatului Dr. Octavian Bârlea. Sfinția Sa reia răspunderea Misiunii Române Unite din Republica Federală Germania. Părintele Bârlea este o personalitate binecunoscută a exilului nostru românesc. Ajutorul mijlocit de Sfinția Sa după 1945, pentru refugiații români răspândiți pe teritoriul Germaniei a fost hotarator pentru sănătatea și existența multor sute de compatrioți. Cine va scrie istoria exilului românesc din Germania nu va putea trece peste activitatea și realizările acestui om. Îl vedem încă la volanul camionului Crucii Roșii Americane în căutarea românilor de prin spitale și lagăre. Totdeauna venea plin de daruri. Ne amintim de acordarea taxelor universitare și burse de studiu la peste o sută de studenți români din Germania, ajutor care le-au folosit la terminarea studiilor. Ne amintim de congresele studentești -ultimul la Freiman- și de căminul studentesc din München Harlaching. Știm de activitatea publicistică și științifică a sfinției sale, activitate prețuită de noi toți.. Îți dorim din inimă, spor în realizări.”

Sediul Misiunii Române Unite se mută în Sendlingerstrasse unde este și locuința Monsegniorului Bârlea. Se înființează Centrul Cultural Românesc cu o Bibliotecă în Kreuzstrasse 16. De la început Monsegniorul Octavian Bârlea este de părere că trebuie să ne facem cunoscuți așa că la trei luni după instalarea lui la München vede lumina tiparului primul număr a revistei Perspective (Octombrie 1978).

Se reînființează “Sfatul Misiunii Române Unite pe Germania”. În acest comitet sunt chemate următoarele persoane: M. Băican (Mainerzhagen), D. Bejan (Nürnberg), C. Cherebetiu (Mettmann), A. Chiuzbaianu (München), Dr. Crisan (Kiel), A. Lapădatu (Bonn), Gh.

Popovici (Köln), D-na Piso (Oldenburg), V. Pop (München), V. Suci (Aachen) și P. Zima (Aachen). Mai târziu au aderat și D-nul V. Coroianu (Bonn) și D. Maier (Saarbrücken).

Eforturile făcute pentru unirea Bisericilor Naționale Românești, Ortodoxă și Unită, în spiritul Conciliului Florentin sunt incontestabile.

Astfel, în urma multor discuții avute atât în diasporă și după înștiințarea și acordul Congregatiei Orientale în Vatican se înființează “Comitetul de Unificare a Bisericilor Naționale Românești” format din Ortodoci și Uniți, care lucrează la un program în această privință.

Prima întâlnire a acestui comitet și publicarea și discutarea programului a avut loc la München⁸. Acest program a fost apoi trimis Preafericirii Sale, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române la București, ca reprezentant al Bisericii Ortodoxe, cât și tuturor agențiilor de presă.

Prelatul Octavian Bârlea este numit “Cetățean de Onoare al Basarabiei” eveniment pentru care este invitat la Chișinău în Basarabia românească.

3.1 La Aachen

La Aachen și împrejurimi (Düren, Belgia, Olanda) locuiau câteva sute de români de diferite confesiuni, de fapt, ca peste tot. Comunitatea românilor din Aachen a început să se organizeze. În 1982 Monsegniorul Octavian Bârlea a venit la Aachen unde a celebrat Slujba religioasă în Biserica Sfântul Nicolae din Großkölnnerstrasse în Aachen.

După aceasta dată Monsegniorul Bârlea, Părintele Goia de la Paris și Monsegniorul Petru Gherman de la Bruxelles s-au perindat și au venit regulat cel puțin o dată pe lună să slujească credincioșilor din această regiune. Corul din Aachen condus de Doctorul Diaconescu a înfrumusețat de multe ori slujbele religioase din Aachen. În 1986, după ce D-nul Petru Zima pleacă din Aachen, a sosit un preot ortodox care a preluat comunitatea.

⁸ Cfr. *Programul Consiliului de unificare a Bisericilor Naționale Românești*

3.2 Gheorge Cismariu

În 1987 Monsegniurul Octavian Bârlea a celebrat la Mainz pentru prima dată slujba în limba română pentru Comunitatea românilor din regiunea Rhein Main cu sediul la Mainz. Comunitatea s-a organizat și s-a format un comitet care se ocupa de problemele comunității. Comitetul Comunității era compus din D-nul Radu Nicolescu, Olga Sandu, Alexandru Bidian, Roman Băican, Raul Salup, D-na Salup, Jon Mantu și Petre Zima la care a aderat mai târziu și alte persoane.

Până în 1989 Monsegniorul Octavian Bârlea mergea personal la Mainz. În acesta constelație l-a primit în Biserica Unită pe Gheorge Cismariu preot ortodox, care a ajuns în Germania în anul 1983, venind peste Israel și Anglia. Și părintele Cismariu avea familia completă în Germania. Pentru început a fost în regiunea Ruhrului, Duisburg și Essen, după care s-a stabilit la Köln deservind în toată această perioadă comunitățile ortodoxe din această regiune. Apoi a fost primit de Monsegniorul Octavian Bârlea în Biserica Româna Unită după care s-a mutat la Mainz și a preluat Comunitatea Română Unită Rhein Main și unde trebuia să servească la Mainz, Offenbach și Mannheim.

Slujbele religioase s-au ținut la Mainz în prima și a treia duminică din lună, la Offenbach tot a doua Duminică și la Mannheim tot a patra Duminică a fiecărei luni. La Mainz D-na Olga Sandu a înființat un cor a comunității care înfrumusețea slujbele liturgice la Mainz.

Prelatul Octavian Bârlea era îngrijorat de viitorul Bisericii Unite și încercă să mențină oarecum poziția acesteia în exil până când se va schimba situația în România.

Grija Monsegniorului era sprijinită pe realitatea că, pe de o parte, Guvernul de la București a reușit să influențeze guvernele apusene care au acceptat înființarea de comunități ortodoxe în Europa de Apus și care serveau propagandei comuniste. Preoții acestor comunități erau ofițeri de securitate și raportau direct Biroului Politic⁹.

Influența Bucureștiului a fost enormă. S-a mers așa de departe încât, de exemplu, în Austria Cardinalul Franz König din Viena a

⁹ ARD, Sendung-Report din 26.03.1985

desființat Misiunile Române Unite da la Viena și Salzburg unde apoi s-au înființat Parohii ortodoxe fictive sub jurisdicția directă a Bucureștiului. La fel și în Germania existau cinci asemenea Parohii împărțite pe tot teritoriul Republicii Federale a Germaniei.

Datorită situației în care se afla Biserica Unită în general, Prelatul Bârlea a fost deschis pentru toți preoții care veneau din România și care-i cereau ajutorul, știind că majoritatea dintre aceștia erau trimiși de conducere bisericii ortodoxe deci de guvernul de la București.

Pe la sfârșitul anilor 1990 i se propune să se retragă la o mănăstire din România cum ar fi de exemplu la Blaj sau la Cluj, unde ar putea în continuare să scrie. La mănăstire ar fi primit o cameră iar surorile ar fi avut grijă de dânsul și Prelatul le-ar fi putut servi zilnic cu Sfânta Slujbă. De această problemă s-au ocupat d-nul Nicolae Gudea din Cluj și Petre Zima din Mainz. În această privință Episcopul Florentin Crihălmeanu din Cluj a trimis o scrisoare de chemare Monseniorului. La început se părea ca ar accepta să meargă la Cluj dar până la urmă nu s-a putut decide și a rămas la München unde a scris în continuare.

Prelatul Octavian Bârlea a fost găsit mort, în 5 aprilie 2005, în camera lui de la Misiunea Româna Unită din München. Biroul Misiunii era în același apartament în care locuia. S-ar părea că în dimineața acelei zile a făcut un duș după care s-a întors în camera unde dormea. Avea programat să meargă la bancă și să rezolve finanțarea pentru tipărirea noului număr din Revista "Perspective". A fost înmormintat în cimitirul Waldfriedhof din München nu departe de mormântul Monseniorului Vasile Zăpârțan. În mormântarea a avut loc vineri, în aceeași zi cu a Sfântul Părinte Papa Ioan Paul al II-lea.

3.3 Preotul Florin Lupuleasa

Așa a venit din România, pe la începutul anilor 1980, Florin Lupuleasa, care spunea că a studiat teologia dar încă nu era hirotonit preot. La scurt timp după venirea lui în Germania i-a sosit întreaga familie.

Prelatul Bârlea l-a sprijinit și s-a angajat pentru hirotonirea lui. În acest proces a rugat și pe consiliul Misiunii Unite să-l sprijine ceea ce a și făcut însă cu rezerve mari care au fost discutate la multe din întâlnirile periodice avute cu consiliul Misiunii.

În sfârșit la 6 Februarie 1989 la Lungro, un orașel în sudul Italiei, regiune unde există greco-catolici a ajuns și ceasul dorit.

Episcopul greco-catolic, Ercole Lupinaci, Episcop de Lungro, îl hirotonește pe Florin Lupuleasa. Episcopul Lupinaci îl hirotonește numai la insistența Prelatului Octavian Bârlea și a consiliului Misiunii Unite din München¹⁰ ca și "Clericus Vagus" adică nu-și ia răspunderea asupra acestuia în nici un fel și nu-i asigură existența și nici comunitate unde să slujească ca preot.

La Sf. Liturghie din 5 noiembrie 1995, Monseniorul Bârlea anunță următoarele: "Ne aflăm azi reuniți în acest loc de sfântă slujbă al Misiunii Române Unite din München, pentru a anunța schimbarea conducerii acestei Misiuni. Căci cu 1 Octombrie 1995 Părintele Octavian Bârlea intră în rândul pensionarilor, iar conducerea Misiunii a fost încredințată, în mod provizoriu, Părintelui Florin Lupuleasa. ... Misiunea noastră din München a fost sub jurisdicția Congregației pentru Bisericile Orientale din Roma, sub a ierarhiei Bisericii Române Unite din țară și a Ordinariatului Bisericii germane. După decizia dată de Eminența Sa Card. Achille Silvestrini în primăvară, jurisdicția a fost dată pentru Germania, Ierarhiei Române Unite din țară ca ea, împreună cu Episcopatul german să afle soluția pentru continuarea acestei Misiuni in München"¹¹.

Prelatul Octavian Bârlea intră în pensie având vârsta de 88 de ani, dar mai rămâne activ la Misiune unde este ajutat de succesorul lui Florin Lupuleasa.

Începând cu luna aprilie 2002 lui Florin Lupuleasa i se încredințează, din partea Arhiepiscopiei din München conducerea Misiunii Române Unite, iar ca secretară a fost numită mai târziu doamna Rodica Lupuleasa, soția părintelui Florin Lupuleasa.

¹⁰ Cfr. *Scrisorile Comitetului Misiunii Române Unite către Congregația pentru Bisericile Orientale*.

¹¹ Octavian Bârlea, *Predica din 5 noiembrie 1995 în Sankt Elisabethskirche*

Datorită unor împrejurări părintele Florin Lupuleasa este destituit din funcția de conducător a Misiunii Române Unite din Germania la data de 30 Septembrie 2006.

3.5 Preotul Ioan-Irineu Fărcaș

Începând cu 1 Octombrie 2006 este numit la München, de către Arhiepiscopia de München și Freising, în comun acord cu Arhiepiscopia Română Unită din Blaj - prin Arhiepiscopul Major, Preafericirea Sa Lucian Mureșan - Părintele Ioan-Irineu Fărcaș.

Prima Sfântă Liturghie celebrată de Părintele Fărcaș la München a fost Duminică, 29 octombrie 2006 în aceeași biserică din Mathildenastrasse unde se celebra de obicei Liturghia în limba română și înainte.

Prezentarea oficială a noului preot în fața comunității din München s-a făcut Duminică, 5 Noiembrie 2006, prin ceremonia religioasă celebrată de Episcopul Virgil Bercea din Oradea. Episcopul Virgil Bercea este desemnat de Mitropolia Română Unită din România să se ocupe de diasporă. Alături de Preasfinția Sa Episcopul Virgil a concelebrat un sobor de preoți uniți. La frumoasa ceremonie a participat și Monseniorul Wolfgang Huber ca reprezentant al Arhiepiscopiei de München și Freising. După Sfânta Liturghie majoritatea participanților au fost invitați la o agapă la Centrul Cultural Românesc din Kreuzstrasse 16.

4. Cuvânt de Încheiere

La răscruce de timpuri în perioadele grele pentru poporul român Biserica Română Unită a fost pentru românii de pretutindenți sprijinul moral, spiritual și material. Aportul adus culturii românești este de necontestat.

După cel de-al doilea război mondial când mulți români au luat drumul pribegiei, Biserica Română Unită din exil a fost leaganul lor.

Cu toate acestea mulți dintre cei care au fost ajutați de Biserica Română Unită, i-au întors acesteia spatele, și în diferite situații au avut

chiar poziții dușmănoase față de ea, bătându-se în piept că sunt ortodocși și spunând că “lumina vine de la răsărit” .

Considerăm că noi trebuie să ne identificăm cu originea noastră. Astăzi documente arheologice și istorice ne dovedesc originea noastră latină și apartenența noastră la familia popoarelor latine. Ceea ce s-a întâmplat dealungul secolelor nu mai putem schimba .

Pr. Ioan-Irineu Fărcaș

Il primo trattato di Origene sulla Pasqua Un inedito di Origene

La creatività teologica dei primi secoli cristiani è stata profondamente influenzata dall'imponente opera di Origene (†254). Fondatore della critica del testo biblico, esegeta, letterato, filosofo, apologeta, uomo di Chiesa, predicatore, egli ha lasciato in tutti questi ambiti un segno duraturo. Nell'*Epistola 33* (a Paola), S. Girolamo ci ha trasmesso una lunga, impressionante lista dei suoi scritti: 320 libri e 310 omelie (gran parte, purtroppo, andati perduti). Nell'elenco delle omelie, dalla *Genesi* ai *Giudici*, ad un certo punto si menziona: “Sulla Pasqua, omelie VIII”. Tale notizia ha da tempo suscitato degli interrogativi. Una risposta parziale ad essi è venuta, poco tempo fa, dalla “terra d’Egitto”.

1. I papiri di Tura

La scoperta dei papiri di Tura fu una conseguenza imprevista della seconda guerra mondiale. Nell'estate del 1941 le autorità militari inglesi avevano deciso di collocare in Egitto un grosso deposito di munizioni. Un buon riparo a questo materiale delicato offrivano le gallerie della vecchia cave di calcare, ormai abbandonata, ma per secoli in funzione, fin dall'epoca dei faraoni, di Tura, 10 km a sud del Cairo. In occasione dei lavori di pulizia delle gallerie, alcuni operai hanno trovato all'interno di una di esse, un insieme di papiri: *i papiri di Tura*. Dopo la sorpresa, il giubilo, le querelle, ecc., i presenti hanno spartito i papiri tra di loro. In seguito all'intervento della polizia, una parte fu confiscata, ma

per il resto le autorità egiziane dovettero contattare un grande antiquario di Cairo per fare da intermediario al loro acquisto. In seguito a queste azioni, la maggioranza dei papiri - 8 codici, circa 90% del materiale - sono stati ritrovati e ora sono nel Museo delle Antichità Egiziane di Cairo. Dagli 8 codici, 6 contenevano scritti di Didimo il Cieco (†398), mentre gli altri 2 contenevano scritti di Origene.

Come mai questi papiri greci cristiani in una cave di calcare di Tura? Poco sopra le gallerie si trovano alcune rovine identificati come appartenenti al monastero di S. Arsenio (†449). L'opinione unanime degli studiosi è che i papiri appartenevano alla biblioteca di questo monastero e furono trasferiti sotto nelle gallerie a causa del (presunto) carattere ereticale degli autori condannati nel 543 e 553¹².

Tra i 2 codici con scritti di Origene, il secondo conteneva estratti del *Commento alla Lettera ai Romani*, conosciuto fino allora solo in traduzione latina e in alcuni frammenti catenici¹³, estratti dal *Contro Celso* e parti dell'*Omelia sulla pitonessa di Endor*, opere note già prima. Il primo codice invece conteneva due opere di Origene non conosciute: *Dialogo con Eraclide* e due scritti *Sulla Pasqua*. I fascicoli del codice erano arrotolati e tenuti fermi da un legaccio. Più all'esterno, dunque più esposto al degrado, era il fascicolo II. Seguivano poi, in ordine verso l'interno, i fascicoli I, III e IV. All'interno di questi si trovavano arrotolati i due fascicoli del *Dialogo*. I fascicoli I, II e III avevano

¹² Può darsi che S. Arsenio, data la sua formazione culturale - incaricato dell'educazione degli imperatori Arcadio e Onorio - abbia, con moderazione, condiviso certe vedute e l'esegesi di una minoranza monastica colta che seguiva l'insegnamento di Origene. L'equilibrio meditato della sua personalità ha influito anche sulla comunità monastica. Tale moderazione si deduce anche dalla rimarca conservata sul margine inferiore dell'ultima pagina degli estratti del *Commento alla Lettera ai Romani*: martÚromai æs œe... se qaum£zè æs TMllÒgimon, oÙdšpote d• œnaginèsk æs ŃrtÒdoxon. Cfr. M. NALDINI, "Note sul *De Pascha* di Origene e la tradizione origeniana in Egitto", in *Augustinianum* 26 (1986) 70-71.

¹³ Le catene sono una compilazione di commenti riassuntivi, estratti da autori diversi, a vari versetti della Scrittura. Un esempio notevole di catena ci è offerto dal *Commento all'Ottateuco* di Procopio di Gaza (VI secolo) dove si è conservato molto materiale di questi testi di Origene, benché non viene indicato l'autore.

ciascuno 16 pagine, mentre il IV aveva 4 pagine, ma solo 2 scritte. Il tutto era contenuto in 50 pagine, pubblicate per la prima volta nel 1979¹⁴.

Alle pagine 39 e 50 si trova il nome dell'autore e il titolo dell'opera: "Di Origene. Sulla Pasqua - I" e, rispettivamente, "Di Origene. Sulla Pasqua - I-II"¹⁵. Ma subito tra gli studiosi sorsero delle domande: quale è il genere letterario di questi scritti? Quale datazione dare alla loro scrittura? Si tratta di un'unica opera o di due opere? Riguardo al genere letterario si è raggiunto un accordo: non sono omelie. Riguardo alla datazione della scrittura le opinioni degli studiosi sono tutt'oggi divergenti. Nautin la colloca nel VII secolo¹⁶, mentre Naldini la situa tra la fine del V e l'inizio del VI secolo. Secondo lui tale datazione è più plausibile anche per ragioni storiche: i codici di Tura, tutti relativi a Origene e a Didimo il Cieco, costituiscono e portano i segni della crisi origeniana culminata con le condanne del 543 e 553¹⁷.

Le opinioni sono divergenti anche a riguardo dell'unità o meno degli scritti: Nautin parla di un unico trattato in due libri¹⁸, mentre Sgherri, di due trattati che vanno chiaramente distinti. Delle due opinioni ho seguito la seconda che pare la più convincente. Siccome Sgherri esprime dei dubbi anche riguardo alla paternità origeniana del secondo trattato¹⁹, la mia attenzione si è fermata più sul primo trattato. Affinché il suo contenuto sia più chiaro ho cercato prima di presentare brevemente il contesto teologico in cui è inserito.

¹⁴ ORIGÈNE, *Sur la Pâque. Traité inédit publié d'après un papyrus de Toura* par O. Guéraud et P. Nautin, Paris 1979. Le notizie di sopra riguardanti i papiri le ho desunte da O. Guéraud, *Introduction*, 15-21. Le pagine seguenti, 21-150, sono di P. Nautin (d'ora in poi semplicemente NAUTIN). In traduzione italiana sono state pubblicate per la prima volta nel 1989 da G. Sgherri, *ORIGENE, Sulla Pasqua. Il papiro di Tura*, Paoline, Milano 1989. Le citazioni saranno fatte secondo questa traduzione menzionata semplicemente con SGHERRI.

¹⁵ SGHERRI, 112. 134.

¹⁶ NAUTIN, 24.

¹⁷ Cfr. M. NALDINI, "Note sul *De Pascha* di Origene e la tradizione origeniana in Egitto", in *Augustinianum* 26 (1986) 64.

¹⁸ NAUTIN, 101-103.

¹⁹ Cfr. SGHERRI, *Introduzione*, 33-42.

2. La Pasqua e gli scritti sulla Pasqua nella Chiesa antica

La parola greca *pascha*, nel Nuovo Testamento designa sia la pasqua giudaica, sia l'agnello pasquale, sia la Pasqua cristiana che includeva la *parusia* e il banchetto escatologico (cfr.Lc.22,15s). La festa di pasqua giudaica costituisce lo sfondo dei racconti dell'Ultima Cena, della Passione, della morte e della Risurrezione di Cristo. Perciò, nella comunità gerosolimitana, la Pasqua, benché si celebrava nello stesso tempo con quella giudaica (la notte tra 14 e 15 Nisan), aveva ricevuto tuttavia un carattere diverso: al centro di essa c'era l'attesa della *parusia*; la vigilia pasquale e il digiuno presero il posto del banchetto pasquale giudaico. Esse venivano interrotte al canto del gallo con la celebrazione dell'Eucarestia.

Presto però nelle comunità cristiane sorsero delle domande: la Passione e la morte di Cristo avvennero nello stesso giorno della pasqua giudaica (14 Nisan)? L'Ultima Cena, durante la quale Gesù aveva istituito l'Eucaristia, fu un banchetto pasquale (nella notte dal 14 al 15 Nisan)? A queste domande i Vangeli non davano delle risposte chiare. Secondo la cronologia sinottica, l'Ultima Cena fu un banchetto pasquale mentre la Passione e la morte di Cristo avvennero il giorno seguente, il 15 Nisan (cfr.Mc.14,12-16; Lc.22,15). Secondo la cronologia (teologica) giovannea invece, l'Ultima Cena fu consumata nella notte del 13 verso il 14 Nisan (cfr. Gv.18,28; 19,14), mentre la passione e la morte di Gesù hanno coinciso con l'immolazione degli agnelli da parte dei sacerdoti, nel cortile del tempio di Gerusalemme, nel pomeriggio del 14 Nisan²⁰.

Questa diversità di cronologie diede l'avvio a diverse tradizioni teologiche, dunque a diversi *significati* della Pasqua. Per alcune Chiese, la Pasqua significava la passione di Cristo, avvenuta il 14 Nisan. Di conseguenza, la *festa* di Pasqua consisteva nella commemorazione di essa celebrata sempre il 14 Nisan, indifferentemente quale fosse il giorno della settimana. Da qui la denominazione di «quartodecimane». Per altre invece, la Pasqua era la ricapitolazione e la rinnovazione della creazione

²⁰ Cfr. J. JEREMIAS, *pEsca*, in G. KITTEL-G. FRIEDRICH (curr.), *Grande Lessico del Nuovo Testamento* IX, Brescia 1974, 963-984).

in Cristo. Secondo questa prospettiva, incontrata soprattutto in Ireneo di Lione che la attinge da San Paolo (cfr. Ef.1,10), la festa della Pasqua doveva cadere nel giorno anniversario della creazione antica, assunta e rinnovata. Per altre ancora, la Pasqua era la *parusìa*, assumendo la meta ultima e il destino della storia. Nelle altre infine, c'è l'esigenza di attualizzare la Pasqua. Esse, piuttosto che collegarla al passato (passione, antica creazione) o al futuro (*parusìa*), la collegano al presente della celebrazione eucaristica dove il memoriale e l'attesa confluiscono nell'«oggi» della salvezza²¹.

Queste tradizioni teologiche sulla Pasqua, benché non si escludono, ma ciascuna richiama e assume le altre in posizione subordinata, cominciarono a polemizzare tra di loro. Così, tra gli anni 165-170, fra i vescovi delle Chiese dell'Asia Minore, nacque una controversia sulla data della celebrazione della Pasqua²². Alcuni la celebravano nella domenica seguente la pasqua giudaica, mentre altri nello stesso giorno con i giudei²³. La controversia ha dato l'occasione per i primi trattati cristiani sulla Pasqua.

Il primo di cui abbiamo notizie è di Melitone vescovo di Sardi, di orientamento quartodecimano. Il suo trattato sulla Pasqua non ci è pervenuto, ma di lui abbiamo un'omelia *Sulla Pasqua* che ci dà due importanti informazioni. Melitone, benché quartodecimano, seguiva la cronologia sinottica²⁴ secondo la quale Gesù ha celebrato l'Ultima Cena nello stesso giorno in cui i giudei celebravano la pasqua ed è stato crocifisso il giorno seguente (15 Nisan). Dunque, Melitone vedeva nella pasqua giudaica una figura dell'Eucaristia. Perciò, se Gesù aveva celebrato l'Eucarestia, la prima Pasqua cristiana, nello stesso giorno della

²¹ Cfr. E. dal COVOLO, "Origene: Sulla Pasqua", in *Ricerche teologiche* 2(1991) 208-210.

²² La questione della data era solo l'involucro di una questione più profonda che riguardava il rapporto delle chiese con le proprie tradizioni e il senso da dare alla celebrazione liturgica.

²³ Cfr. NAUTIN, 96-97.

²⁴ R. Cantalamessa è contro quest'opinione. Secondo lui, Melitone era un quartodecimano che seguiva la cronologia giovannea. La Chiesa di Sardi infatti ha avuto stretti legami con Giovanni. Nell'Apoc.3,1-6 ad essa è indirizzata una delle sette lettere. Cfr. *I più antichi testi pasquali della Chiesa. Le omelie di Melitone di Sardi e dell'Anonimo Quartodecimano e altri testi del II secolo*, Roma 1972, 8-9.

pasqua giudaica, anche noi dobbiamo fare altrettanto. Poi, l'omelia ci dice che Melitone spiegava il nome di p̄sca col verbo p̄scein, «patire», «soffrire».

Un altro trattato sulla Pasqua è di Apollinare di Gerapoli e fu scritto contro Melitone. Da un frammento conservato in un *Chronicon paschale* bizantino, possiamo desumere che Apollinare seguiva la cronologia giovannea: l'Ultima Cena, la prima Eucaristia cristiana, non è stata celebrata nel giorno della pasqua giudaica ma alla vigilia di essa (13 Nisan). Dunque, se Gesù non ha mangiato la pasqua con i giudei, allora neanche i cristiani devono seguire i giudei per la data della festa. Apollinare segue l'etimologia Pasqua-Passione, ma ne fa un'applicazione diversa: la pasqua giudaica era la figura dell'immolazione di Cristo e non dell'Eucaristia.

Il *Chronicon paschale* ci ha trasmesso anche un frammento di un trattato sulla Pasqua di Clemente di Alessandria scritto sempre contro Melitone. Esso segue la cronologia giovannea ma riprende l'etimologia di Filone di Alessandria: «pasqua» significa l'uscita del popolo ebraico dall'Egitto e, nel senso allegorico, *il passaggio* dell'anima dal mondo dei sensi al mondo intelligibile. Clemente riprende e cristianizza quest'etimologia aiutandosi da 1Cor.5,7: Cristo, con la sua Risurrezione, ha già realizzato questo passaggio e l'ha reso possibile anche per noi.

Lo stesso *Chronicon paschale* ci ha trasmesso un frammento di un trattato, forse in due libri, sulla Pasqua di Ippolito. Esso ci permette di situare il trattato in rapporto ai due precedenti. Come Apollinare e Clemente, Ippolito situa la prima Eucaristia cristiana alla vigilia della pasqua giudaica (il 13 Nisan), ma invece di seguire l'etimologia di Clemente di pasqua-passaggio, ritorna a quella di Melitone di pasqua-passione²⁵. Di Ippolito si è conservata per intero un'omelia: *In Sanctum Pascha*²⁶. Essa riprende in stile omiletico sia la strutturazione (in due

²⁵ Per questi trattati, cfr. NAUTIN, 98-100.

²⁶ Sulla paternità ippolitiana, sia del trattato che dell'omelia, la discussione tra gli studiosi è tutt'oggi aperta. Ricordo qui solo l'opinione di R. Cantalamessa che considera l'omelia un documento autentico della tradizione quartodecimana scritto nel II secolo nell'Asia Minore. Esso propone di attribuirlo ad un Anonimo Quartodecimano per evitare ulteriori confusioni.

parti) che il contenuto del trattato. Nella prima parte descrive la pasqua giudaica e fa un commento dettagliato di Es.12,1-15;43-49, mentre nella seconda tratta della passione, della discesa agli inferi, della Risurrezione e Ascensione di Cristo²⁷.

Questi sono i soli scritti sulla Pasqua, anteriori all'anno 250, conosciuti dagli studiosi, prima della scoperta di Tura. In questo contesto di diverse tradizioni teologiche, di trattati e omelie, dove si situa il primo trattato di Origene? Cosa apporta esso di nuovo?

3. Il primo trattato di Origene “Sulla Pasqua”

3.1. L'etimologia della parola *pasqua*

Il primo trattato inizia subito col fare l'etimologia della parola *pasqua*²⁸. Ciò non è un fatto secondario ma esprime già l'orientamento di tutto il seguente discorso. Le diverse interpretazioni della parola «pasqua», come «passione» o come «passaggio», indicano, come si è visto, un certo *significato* della festa. Poi, siccome in questo periodo tutti gli scritti sulla Pasqua sono un commento, più o meno dettagliato, di Es.12, l'etimologia indica anche una certa concezione della Scrittura, dunque un certo metodo esegetico. Pertanto, nell'etimologia che Origene fa è indicato già il significato che lui dà alla festa e la sua concezione della Scrittura. Anzitutto lui prende in considerazione l'uso della parola presso gli ebrei: “secondo gli Ebrei, la festa suddetta non si chiama Pasqua, bensì Fas, essendo il nome di questa festa - che tradotto corrisponde a «passaggio» - costituito dalle tre lettere di Fas e da uno spirito aspro presso di loro più forte. Poiché in questa festa il popolo esce dall'Egitto, conseguentemente è detta Pasqua, cioè «passaggio». ... Ma

Cfr. I più antichi testi pasquali della Chiesa. Le omelie di Melitone di Sardi e dell'Anonimo Quartodecimano e altri testi del II secolo, Roma 1972, 11-12.

²⁷ Secondo P. Nautin, Origene avrebbe scritto il *Sulla Pasqua*, come risposta all'omonimo trattato di Ippolito. I due libri del trattato corrispondono strutturalmente alle due parti del trattato di Ippolito, ma il secondo libro di Origene, anziché trattare della passione, riprende (e sviluppa?) alcuni temi già esposti nel primo libro (cfr. NAUTIN, 110-111). Della stessa opinione è anche M. NALDINI, “Note sul *De Pascha* di Origene e la tradizione origeniana in Egitto”, in *Augustinianum*, 26(1986) 68.

²⁸ Manca qualsiasi dedica o accenno all'occasione dello scritto

veniamo ora anche all'esame del testo stesso, fermo restando che Pasqua significa «passaggio»²⁹. La parola greca usata per dire «passaggio» è διβασίς, già adottata prima da Clemente sulla scia di Filone. Questa etimologia che si appoggia sull'autorità dell'ebraico elimina il significato della Pasqua come passione dunque anche il significato e l'esegesi sottostanti.

Presso quelli che spiegavano πῆσκα con πῆσσειν, prevaleva una concezione più apologetica della Scrittura. Al fine di mostrare che Gesù è il Cristo e il Messia, essi cercavano nell'Antico Testamento parole e eventi interpretati come prefigurazioni nascoste di ciò che, secondo i Vangeli, Gesù ha detto o ha fatto. Così, non è venuta a mancare l'interpretazione che evidenziava delle corrispondenze, tra le prescrizioni dell'Es.12, riguardanti l'immolazione degli agnelli, e le circostanze concrete della morte di Gesù (una cordonata orizzontale).

Per Origene invece, scoprire il senso nascosto delle Scritture non significava trovare delle corrispondenze tra l'Antico e il Nuovo Testamento. Secondo lui, se Dio ha parlato all'uomo, non l'ha fatto per annunziarli eventi terrestri ma per istruire le anime sulle realtà invisibili e dare loro il nutrimento e il mezzo per raggiungerle (una cordonata piuttosto verticale). Quando parole ed eventi dell'Antico Testamento vengono rapportati a Cristo esse non prefigurano più le circostanze materiali della sua vita corporea, ma la sua azione spirituale. Così, anche ciò che in Es.12 viene detto riguardo all'agnello pasquale mangiato in occasione dell'uscita dall'Egitto, prefigura il ruolo di Cristo come nutrimento delle anime che le fa *passare* dal mondo delle tenebre, rappresentato dall'Egitto, alla terra promessa del Regno di Dio³⁰.

²⁹ SGHERRI, 63-64. 66. Infatti, delle tre grandi feste giudaiche - azzimi, mietitura, capanne - la Chiesa riprese Pasqua e Pentecoste, ma solo la Pasqua mantenne il nome aramaico (cfr. J.JEREMIAS, πῆσκα, 963-965). Lo sforzo origeniano di un approccio più preciso possibile ai testi della Scrittura non ha paragone in nessun altro autore dell'antichità cristiana.

³⁰ Cfr. NAUTIN, 112-113. Si deve comunque avvertire che in questa concezione non manca una certa tendenza alla «destoricizzazione» della festa e dei sacramenti. Cfr. W. RORDORF, "Pasqua", in *Dizionario Patristico e di Antichità Cristiane*, Casale Monferrato 1983, 2692.

3.2. L'attualizzazione cristiana della pasqua ebraica

Questo significato della Pasqua e questa concezione della Scrittura permette ad Origene una sua più facile attualizzazione: “*Che anche fino ad oggi avvenga la Pasqua, e l'agnello sia immolato, e il popolo esca dall'Egitto, anche l'Apostolo ce l'insegna ... Se la nostra Pasqua, Gesù Cristo, è stata immolata, coloro che immolano Cristo escono dall'Egitto, e attraversano il mare e vedranno il Faraone sommerso; se invece alcuni di loro vorranno tornare in Egitto, non entreranno nella terra santa*”³¹. L'«oggi» di cui parla qui Origene non è quello della liturgia che voleva l'attualizzazione della pasqua nella celebrazione, ma esprime il compiersi continuo nella vita del cristiano la realtà di cui parla la Scrittura.

a. Es.12,1-2

Dopo queste considerazioni introduttive, Origene passa all'analisi del testo dell'Es.12,1-11, preso “*alla lettera*”, con lo scopo di mostrare più compiutamente “*il senso contenuto nei fatti della storia*”. Quest'analisi “*alla lettera*” è stata annunciata già nella prima riga dello scritto³². In ambedue passi l'espressione greca usata è *kat' l̄s̄xin*, frequente in Origene, che indica di solito l'esegesi letterale, non necessariamente opposta a quella spirituale. Infatti, l'esegesi di Origene parte dal senso letterale ma non si ferma qui, anzi, è di gran lunga la trasposizione spirituale.

Dalla pagina 4 alla pagina 12 del trattato, Origene fa una lunga riflessione su due termini di Es.12,1-2: *principio* e *primo*. Il mese è il *primo* tra i mesi dell'anno, “per quello che riguarda la storia”, ed i giudei celebrano la pasqua il quattordici di questo primo mese. Lo stesso mese è *principio* dei mesi con la venuta di Cristo che ci mostra la vera Pasqua e il vero passaggio. Per chi passa, *principio* dei mesi è quando inizia un

³¹ SGHERRI, 67-68.

³² SGHERRI, 63.68. La *l̄s̄xin* indica la lezione precisa del testo. Infatti, il testo biblico viene suddiviso in varie unità, di uno o più versetti, ed ognuna di esse, con citazione precisa, viene posta in testa alla parte di commento che la riguarda. Questo è uno degli argomenti a favore del genere trattatistico (Cfr. SGHERRI, 27).

nuovo e perfetto genere di vita e amore. Affinché uno possa udire, “*Questo mese per te è principio dei mesi, è primo per te tra i mesi dell’anno*”³³, bisogna rinunciare al mondo e divenire un altro rispetto a quello che era.

Per comprendere se i due termini - *principio* e *primo* - sono detti in senso equivalente oppure designano due cose diverse, Origene, seguendo un principio costante della sua esegesi, va alla ricerca delle stesse parole o delle espressioni analoghe ricorrenti nella Scrittura. Dopo aver portato diversi versetti e aver fatto alcuni esempi, arriva a concludere: “*Primo infatti si dice propriamente soltanto quando non c’è niente che preceda, principio invece è riferito a cose che hanno un inizio, anche se vengono fatte alla fine. Ciò che è primo è anche principio, ma ciò che è principio non già è anche primo*”³⁴. Dunque, se *principio* e *primo* designano due realtà diverse e l’essere *primo* è anche *principio*, allora Cristo, in quanto “primogenito di tutta la creazione” (Col.1,15) è *primo*, mentre in quanto Sapienza (cfr. Pr.8,22) è *principio*³⁵.

Riprendendo 1Cor.5,7, Origene mostra, contro la tradizione quartodecimana, che la Pasqua è tipo dello stesso Cristo e non della sua passione³⁶. L’identificazione della Pasqua con Cristo nel versetto paolino, permette ad Origene di attualizzarla nella vita del singolo cristiano e di presentarla come intelligibile (spirituale) e non sensibile (secondo il senso materiale)³⁷. Il tipo della passione invece, è il serpente appeso al legno da Mosè: “*poiché ha assimilato la sua passione al*

³³ Cfr. SGHERRI, 69-73. La sottolineatura del «per te» è abbastanza caratteristica dell’esegesi origeniana. La portata spirituale della Scrittura diventa reale nel momento in cui ha la forza di trasformare l’esistenza personale di ciascuno.

³⁴ SGHERRI, 75.

³⁵ Cfr. SGHERRI, 76-77. Sapienza, Logos, Luce, Verità, Vita, sono le *epinoiai* del Figlio del cui rapporto Origene parla ampiamente in *I Principi* 1,2,1-4 (Cfr. ORIGENE, *I Principi*, a cura di M. Simonetti, Torino 1989, 141-147).

³⁶ Il fatto che Origene rifiuti la tipologia pasqua-passione, non significa che egli non veda nel Cristo l’agnello immolato. Anzi, questo è un tema largamente presente nel trattato e ogni immolazione menzionata dalla Scrittura viene messa in rapporto con quella di Cristo.

³⁷ Cfr. SGHERRI, 79-81.

*serpente appeso al legno, la sua passione non sarà figurata da nient'altro che da questo*³⁸.

b. Es.12,3

Passando al seguente versetto, Es.12,3, Origene descrive la celebrazione della pasqua presso gli Ebrei. Egli osserva che dalla presa dell'agnello il decimo giorno, alla sua immolazione il quattordici *“tra le due sere, quando, cominciando il quindicesimo giorno, il cerchio della luna diviene più pieno”*³⁹, corrono cinque giorni. Facendo poi uso di una simbolistica numerica, dice che anche Cristo, *“essendo secondo dopo il Padre”* che è la prima monade, è preso nella seconda monade, cioè il dieci⁴⁰. Perciò, chi ascolta e crede in Cristo, il vero agnello, non lo immola e mangia il dieci del mese ma lascia prima trascorrere cinque giorni: *“cinque essendo i sensi dell'uomo, se il Cristo non viene in ciascuno di essi, non può essere immolato e mangiato una volta arrostito”*⁴¹. Con la sua venuta nei nostri sensi, Cristo restaura l'uomo interiore (cfr.2Cor.4,16) e ci fa così uscire dall'Egitto.

c. Es.12,4-5

Nel breve commento ad Es.12,4-5⁴², l'agnello “perfetto, maschio, di un anno” è identificato subito con Cristo. Ma il testo parla sia di agnelli che di capretti. Ciò non sfugge ad Origene. Secondo lui, coloro che si sforzano di essere senza peccato, partecipano di Cristo come agnello, mentre coloro che sono ancora sotto il peccato partecipano di Cristo come capretto. Questa differenziazione viene messa in parallelo a

³⁸ SGHERRI, 82.

³⁹ SGHERRI, 88.

⁴⁰ Per Origene nel più grande onore deve essere tenuta la monade perché la prima e che si trova nelle decine e nelle centinaia. Il Figlio “essendo secondo dopo il Padre” è la seconda monade, cioè la decina.

⁴¹ SGHERRI, 86. Il cinque è spesso usato da Origene in riferimento ai cinque sensi.

⁴² I versetti da 4 a 10, diversamente dai precedenti, vengono commentati da Origene molto brevemente.

quella del Vangelo che, nell'accezione di Origene parla di cinque pani di grano e di sette pani di orzo⁴³.

d. Es.12,6-7

Origene riprende qui un tema a lui caro: le somiglianze tra la legge e il Vangelo. Infatti, la legge ordina di immolare l'agnello "verso sera" perché "è anche nell'ultima ora che venne nel mondo il nostro vero agnello, il Salvatore"⁴⁴. Col suo sangue facciamo l'unzione dei nostri corpi. Solo dopo tale unzione, che è la fede in Cristo, possiamo passare a nutrirci di Lui.

e. Es.12,8-9

Ma in che cosa consiste questo nutrirsi di Cristo? Commentando Es.12,8-9, Origene fa vera una dimostrazione sillogistica: "Se l'agnello è il Cristo, e il Cristo è la Parola, quali le carni delle parole divine se non le divine Scritture? Che non vanno mangiate né crude né cotte nell'acqua"⁴⁵, ma arrostate dallo Spirito Santo dato da Dio che è fuoco (cfr. Dt.4,24; Ebr.12,29). Il Dio Spirito (cfr.Gv.4,24) e Fuoco agisce sia sui lettori purificandoli, sia sulle carni delle Scritture trasformando l'amarrezza uccidente della lettera in dolcezza nutriente e vivificante dello Spirito (cfr.2Cor.3,6)⁴⁶. Ma dell'agnello scritturistico ognuno partecipa secondo le proprie capacità: alcuni partecipano delle orecchie per intendere le sue parole, altri degli occhi per vedere chiaramente, alcuni delle mani per essere operosi, altri si appoggiano sul suo petto per conoscere chi sono i traditori di Cristo, alcuni partecipano agli intestini

⁴³ Cfr. SGHERRI, 90-92. In realtà, nessuno degli evangelisti ricorda i pani di grano. Nella prima moltiplicazione i pani sono cinque per tutti gli evangelisti (Mt.14,17.19; Mc.6,38.41; Lc.9,13.16; Gv.6,9), ma solo Giovanni specifica che erano di orzo. Nella seconda moltiplicazione invece i pani sono sette (cfr. Mt.15,34.36; Mc.8,5-6). Origene congiunge il dato di Giovanni con quello della seconda moltiplicazione e interpreta come di grano i cinque panni della prima moltiplicazione e come di orzo i sette pani della seconda moltiplicazione.

⁴⁴ SGHERRI, 93.

⁴⁵ SGHERRI, 95-96.

⁴⁶ Cfr. SGHERRI, 97. Le pagine 27-32 sono le più danneggiate del papiro. Di esse si sono conservati solo alcuni frammenti grazie alla catena di Procopio di Gaza.

per conoscere le profondità di Dio, altri delle cosce per seguire Cristo in tutto, altri infine ai piedi per correre verso il premio che Dio ci dà lassù, in Cristo⁴⁷. Benché le parti sono diverse, tutti partecipano dello stesso agnello. Perciò - conclude Origene in una nota insieme cristologica ed ecclesiologica - “*Salvaguardiamo allora con tutte le forze l’armonia tra le membra, perché non veniamo accusati di lacerare le membra di Cristo*”⁴⁸.

f. Es.12,10

Sulla base dell’identificazione tra “la nostra Pasqua, Cristo” (1Cor.5,7) e la Sacra Scrittura, Origene stabilisce una triplice corrispondenza: tra le *ossa* del Cristo-Pasqua e le *parole* del Cristo-Scrittura, tra le sue *carni* e i *significati* delle parole, tra il suo *sangue* e la *fede* nel Vangelo. Questa triplice suddivisione, presente anche in altri suoi scritti⁴⁹, sembra volerla estendere al tempo (pasqua ebraica - pasqua cristiana - pasqua escatologica⁵⁰) - “*la notte sta per il mondo presente, il giorno per quello futuro*” - e alla società (i semplici - i *progredientes* - i perfetti) : “*pochi sono quelli ... che hanno parte ad un nutrimento solido, ... forse uno su mille e due su dieci mila*”⁵¹.

g. Es.12,11

Ma la Pasqua si deve mangiare in una certa tenuta. Il versetto dell’Esodo ricorda anzitutto i “fianchi cinti”. Facendo, come suo solito, ricorso ad altri passi della Scrittura, Origene spiega che con tale espressione ci viene ordinato “*di frenare gli impulsi sessuali quando abbiamo parte alle carni del Cristo*”⁵². Un esempio ci è offerto da

⁴⁷ Cfr. SGERRI, 100-101.

⁴⁸ SGHERRI, 102.

⁴⁹ Cfr. ORIGENE, *I Principi*, a cura di M. Simonetti, Torino 1989, 501-503, dove è ricordata anche la triplice distinzione per l’uomo: corpo - anima - spirito.

⁵⁰ Il frammento preso da Vittore di Capua, malgrado i dubbi riguardanti la sua collocazione, aiuta molto a capire questa triplice suddivisione del tempo e trova risvolti con ciò che viene detto alla fine della pagina 35 del papiro (cfr. SGHERRI, 103, 3).

⁵¹ SGHERRI, 105.

⁵² SGHERRI, 107. La pelle richiama qui le “tuniche di pelle” di Gen.3,21 che secondo Origene indicano la mortalità. Questa esegesi origeniana sarà ripresa e sviluppata

Giovanni Battista: con la cintura di pelle al suo fianco egli aveva mortificato ogni suo impulso, *“la pelle indicando la mortalità, perché la mortalità penetrò tutta la sua natura”*⁵³.

Una volta precisato che la pelle indica la mortalità, Origene spiega perché a Mosè, posto il piede sulla terra santa, viene ordinato di sciogliersi il calzare, mentre a coloro che mangiano la Pasqua santa viene ordinato di calzare i loro calzari? Secondo lui ciò è detto riguardo a due aspetti diversi: la terra santa significa la terra escatologica. Mosè deve togliersi i calzari perché, essendo questi di pelle, significano la mortalità deposta con la risurrezione. Quando invece mangia la pasqua, gli viene ordinato di mangiarla in fretta e con i piedi calzati mostrando così sia la prontezza di uscire sia *“la risurrezione della carne, venendosene anch’essa con noi quando usciamo dall’Egitto”*⁵⁴. Da qui l’invito a mortificare le membra che sono sulla terra, affinché, venuto il giorno, non ci impediscano di passare dall’Egitto intelligibile.

Ma tra i due aspetti Origene vede anche una profonda somiglianza. Così come a Mosè, che si preparava a condurre il popolo dall’Egitto alla terra promessa, viene ordinato di non avere calzari, così anche agli Apostoli, inviati a condurre i credenti fuori dall’Egitto delle passioni, viene ordinato di non calzare sandali⁵⁵. Così come a coloro che mangiano la pasqua, la Legge ordina di avere i piedi calzati, così anche a coloro che possono mangiare la vera Pasqua, l’Apostolo ordina di essere *“calzati nella preparazione del Vangelo”* (Ef.6,15) e di avere i bastoni nelle mani, *“poiché il bastone è simbolo della correzione”*⁵⁶.

Diversamente dal secondo⁵⁷, il primo trattato finisce con un secco *“abbiamo letto nei Proverbi”*⁵⁸, che non può certo considerarsi una

ulteriormente da Gregorio di Nissa. Cfr. M. SIMONETTI, “Alcune osservazioni sull’interpretazione origeniana di Genesi 2,7 e 3,21”, in *Aevum* 36 (1962), 370-381.

⁵³ SGHERRI, 108.

⁵⁴ SGHERRI, 110.

⁵⁵ Cfr. SGHERRI, 111.

⁵⁶ SGHERRI, 112. Il tema delle somiglianze tra le prescrizioni della Legge e i consigli del Vangelo è uno dei preferiti di Origene. Esso gli dà l’opportunità di mostrare, contro i gnostici e in particolare contro i marcioniti, l’unitarietà della Scrittura, dunque l’unità di Dio e del suo disegno per il mondo.

⁵⁷ Cfr. SGHERRI, 133-134.

conclusione. Nella sua spiegazione di Es.12,11, Origene non dice neanche una parola sull'espressione, per niente secondaria, "è la Pasqua per il Signore". Il testo dell'Esodo sulla pasqua prosegue fino al versetto 14 e non si capisce perché, in un commento così dettagliato, vengono tralasciati proprio gli ultimi e i più importanti versetti. Tutti questi motivi avevano portato G. Sgherri a considerare il trattato mutilo. Per lui è improponibile che Origene abbia interrotto a questo punto il commento esegetico⁵⁹.

Conclusion

Dopo aver presentato il contenuto del trattato possiamo ora tentare di situarlo in rapporto agli altri trattati sulla Pasqua scritti in quel tempo. R. Cantalamessa paragona la dottrina sulla Pasqua di Origene ad un edificio a quattro piani: "Al primo piano v'è la Pasqua del Vecchio Testamento, cioè l'Esodo d'Israele dall'Egitto con tutta la sua enorme carica simbolica. Al secondo piano la Pasqua di Cristo, nuovo esodo di tutta l'umanità sotto la guida del nuovo Mosé. Al terzo la Pasqua spirituale che la Chiesa e il singolo cristiano celebrano incessantemente nei sacramenti e ogni volta che passano dalle cose di questa vita a Dio. Al quarto infine c'è la Pasqua che sarà celebrata tra miriadi di angeli nell'adunanza festosa e nell'esodo beatissimo. Ognuna di queste Pasque è realtà o realizzazione, rispetto a ciò che la precede, ma è tipo o figura rispetto a ciò che la segue"⁶⁰.

Questo edificio a quattro piani, Origene lo costruisce sfruttando a pieno l'etimologia, precisata già dalle prime righe del trattato, Pasqua-passaggio. Seguendo ancora l'esempio di Cantalamessa possiamo dire che attualmente siamo al terzo piano ma che ogni giorno dobbiamo tentare di oltrepassarlo. La continua preoccupazione di attualizzare la Pasqua-passaggio nella vita del singolo cristiano non può nascondere una certa tendenza alla destoricizzazione della festa. Infatti, lungo il trattato

⁵⁸ SGHERRI, 112.

⁵⁹ Cfr. SGHERRI, *Introduzione*, 28-29.

⁶⁰ *La Pasqua della nostra salvezza. Le tradizioni pasquali della Bibbia e della primitiva Chiesa*, Casale Monferrato 1984, 178.

non troviamo, se non molto vaghi, accenni ai sacramenti e alcun riferimento al tempo concreto della celebrazione della Pasqua, malgrado tutte le discussioni sul tema in questo periodo.

Mons. Dr. Dr. Octavian Bârlea

**Demersurile de pe Câmpia Libertății din Blaj
de la 3-4/15-16 mai 1848
și problema unității celor două Biserici Românești**

Deciziile celor 40 000 de membri ai întrunirii de la 3/15 Mai 1848 din Blaj, au avut o mare influență asupra poporului român. Ele au scos la iveală dorința românilor de a fi liberi față de alte popoare ale Imperiului Austriac și de a avea o unire a celor două Biserici românești, printr-o unire a Bisericii Ortodoxe cu Biserica Unită, creind o singură Mitropolie pentru toți românii. Erau însă românii pregătiți pentru aceste schimbări?

Demersurile veneau din partea mai multor autorități care vegheau asupra românilor transilvăneni. Inițiativele porneau de la Comitetul Permanent al Românilor și de la Simeon Bărnuțiu precum și de la cei din jurul lor. Ei erau conduși de gândul continuării celor trei corifei deschizători de drumuri ai Școlii Ardelene, și îndeosebi din partea lui Petru Maior. Interpretul lor era mai ales Profesorul Simeon Bărnuțiu, care avea o deosebită vază din partea armatei austriece, care conducea regiunea. Dorința acestora de a avea sprijinul armatei imperiale era sigur.

Dificultățile puteau proveni pentru români însă pe teren religios, unde cele două Biserici românești își aveau organizații deosebite, una – Biserica Unită – cu legături față de Roma, și alta – Biserica Ortodoxă - pe linia grecilor cu legături spre Constantinopol, care avea acum o Episcopie la Sibiu și de care fusese vorba în 1797-1798. Dar dorința unirii rămăsese numai schițată, neavând românii persoane din lumea nobiliară care să-i conducă. Acum, prin Simeon Bărnuțiu și oamenii lui se crease, la fel, o schiță, care trebuia realizată, dacă era posibil, prin noul Arhiepiscop al Sibiului, Andrei Șaguna, care abia apăruse printre români. Promovarea lui Andrei Șaguna, ca Episcop al românilor la Sibiu s-a făcut

desigur nu fără știrea lui Simeon Bărnuțiu. În anul 1848, în aprilie, Simeon Bărnuțiu l-a întâmpinat pe Andrei Șaguna la Sibiu și într-un toast i-a spus că-l va pune în fruntea românilor, dacă nu îndată cel puțin în scurt timp, desigur prin trecerea lui la Biserica Română Unită. Andrei Șaguna a fost primit de Episcopul Lemeni în palatul său din Blaj și a fost onorat în zilele de întâlnire de la Blaj. Dar în 1849-1850 au venit la Blaj știri de răscoale din regiunea Banatului împotriva Bisericii Române Unite, care erau patronate de Andrei Șaguna. Mulți români de la Blaj și din alte părți au început să se îndoiască de voința Episcopului Andrei Șaguna de a fi o singură Biserică cu Biserica Română Unită. Și într-adevăr, inițiativele de libertate și de unire puteau pleca dela voința de unire dela 3/15 Mai 1848, dar în realitate erau două inițiative, care voiau amândouă titlul de Mitropolie pentru românii transilvăneni. Să vedem pe scurt aceste demersuri. Așa Gheorghe Barițiu la 8/20 Mai 1850 scria protopopului unit din Cluj, Ioan Fekete Negruțiu, aceste cuvinte: “În cât se ține de cele patru puncte, noi le socotim a nu fi miserabile, și mai cu seama în căutarea unui punct: ca Români, de Roma nu trebuie să ne lepădăm. Uniunii cu Biserica Romei avem a mulțami că suntem ce suntem. Prudenti satis!” (Octavian Bârlea, Metropolia B.R.U., p. 175-176). Dar tocmai această deosebire între orientarea spre Roma și spre “Orient” face și pe superiorii românilor să nu știe încotro se merge.

Românii din Imperiul Austriac, după întrunirea de pe Câmpia Libertății dela Blaj, au cerut să facă demersuri în numele tuturor, cerând să fie recunoscuți ca o națiune de sine stătătoare și să aibe și o Biserică de sine stătătoare. Împăratul Francisc Iosif I i-a primit la 13/25 Februarie 1849 la Olmütz, cerând recunoașterea românilor ca națiune sub Imperiul Austriac. Erau pe scrisoarea românilor 13 semnături, cu Uniți și Ortodocși, din Transilvania, Banat, Crișana și Bucovina. Nu se amintea în ce sens să se facă unirea: în sensul Conciliului Florentin (1439), sau în sensul Ortodoxiei?

Curtea vieneză a răspuns prin Ministrul Bach, la 19 Martie 1849, spunând că “unirea tuturor românilor din statele austriece” nu poate fi acceptată, “întrucât acordarea acestui punct al petiției ar dizolva numitele țări aparținând coroanei”.

Românii au prezentat aceeași problemă Împăratului la Schönbrunn, în 18 Iulie 1849, dar fără rezultat. Al treilea memoriu l-au prezentat la 30 Iulie 1849, dar în zadar.

Fruntașii români au voit apoi să caștige cercurile vieneze prin scrieri, dar deși ținta trebuia să fie aceeași, scrierile lor erau împărțite. Dela Blaj, în anii 1849-1850, era greu să se organizeze o activitate, fiindca Episcopul Ioan Lemeni nu era la Blaj, ci la Cluj, și de acolo nu avea contacte cu grupul de intelectuali conduși de Simeon Bărnuțiu. Contribuția Blajului va veni după alegerea noului Episcop pentru Blaj. Cine va fi numit Episcop? Dar a intrat pe linie Episcopul unit din Oradea, Vasile Erdeli, care la 17 Iunie 1848 a convocat un sinod diecezan pentru 27 August 1848 despre Mitropolia Bisericii Române Unite. Erdeli nu aparținea grupului condus de Simeon Bărnuțiu și era împotriva Episcopului ortodox Andrei Șaguna, dar problema Mitropoliei o considera demnă de atenția lui. El cerea dela preoții săi propuneri pentru obținerea Mitropoliei pentru Biserica Română Unită.

În același timp și Andrei Șaguna a publicat la Viena, în 1849, broșura intitulată "Prememoria über das historische Recht der nationalen Kirchen Autonomie der Rumänen morgenländischer Kirche in den Kronländer der österreichischen Monarchie". A tipărit această carte și în românește la Sibiu în 1849. În ea Șaguna a pledat pentru scoaterea românilor ortodocși de sub autoritatea Mitropolitului sârb din Karlowitz și pentru o organizare ortodoxă proprie și pentru o ierarhie ortodoxă pentru români.

Rămânând în Transilvania, în 1849, Șaguna a căutat să meargă înaintea Uniților și printr-un sinod, cu învoirea Generalului Wolhgeruth din 12 Martie. A adunat vreo 24 de preoți, toți ortodocși, și vreo 20 de mireni. L-a avut dintre Uniți numai pe Avram Iancu. A expus acolo problema Mitropoliei ortodoxe pe care el o dorea. Au aprobat și "Prememoria" din anul trecut și au intervenit pentru un alt Sobor, care să aprobe alegerea Mitropolitului și a Episcopilor. A voit la fel ca Ortodocșii să nu mai aparțină Bisericii "greconeunite", ci "Bisericii răsăritene".

Pentru atitudinea celor de la Blaj s-a prezentat în rândul întâi August Treboniu Laurian, care a voit pe Ortodocși să-i pregătească prin

însăși istoria Bisericii noastre, prezentându-ne într-o scriere Documente istorice despre starea politică și ierarhică a românilor din Transilvania. Laurian și-a început această scriere în 1846. Autorul pregătea un curs rapsodic al istoriei românilor, începând de la daci, de la luptele dintre români și barbari, de la luptele dintre ritul oriental cu cel occidental, ca să ajungă la Unirea românilor cu Roma sau la sinodul de Unire din 1700, la care fuseseră chemați “toți Protopopii, preoții, Nobilii și Bătrânii orașelor și satelor din toată Transilvania și părților Ungariei celei unite cu dânsa”. Sinodul s-a ținut la 4 Septembrie 1700 la Alba Iulia. Laurian notează la urmă: “Acesta fu cel mai mare Sinodu al Românilor din Transilvania. Afară de Protopopi și de Preoți fură chemați câte trei deputați laici din fiecare satu ... Istoricii spunu că până la 200.000 familii Române se uniră într’acea zi”. Dar Episcopul Andrei Șaguna n-a putut fi cucerit de acest volum. El era prins de ierarhia sârbă. Ion Maiorescu, scriind lui Bărnăuțiu, în octombrie 1850 la Viena, a aflat de la Șaguna: “mi-a spus-o în față că el s-a dechiarat în sinod contra constituțiunei sinodale, zicând că e invențiune protestantică”.

Dar dacă laicii n-au avut succes în încercarea de a deschide sufletul lui Șaguna spre Roma, Uniții socoteau că un candidat de Episcop, ca Alexandru Șterca Șuluțiu, va putea avea mai multe șanse. Orientarea lui Șuluțiu spre Șaguna trebuie să fi fost discutată din vreme. Ea trebuia să fi fost văzută cu ochi buni și de funcționarii ministerelor vieneze. Sigur e că în 14 iulie 1850 el i-a scris lui Șaguna că “are să-i împărtășească lucruri mari, cari deocamdată trebuie să rămână în secret și numai după aceea au să vină la arătare”. Mirat de această scrisoare, pe care a citit-o și răsцитit-o, Șaguna a notat în memoriile sale: “Eu nu puteam crede ochilor pentru cuprinsul acelei epistole, care cu cât o citeam cu mai mare atențiune, cu atâta mai mult mă convingeam, că ultramontanii și-au pus în cap să mă câștigate pentru scopurile lor”. De fapt, mai târziu, spre sfârșitul anului 1850, Șuluțiu, pe când era numit Episcop din partea Împăratului și aștepta confirmarea Romei, s-a dus în vizită la Șaguna. “cercetându-mă, Șuluțiu m-a întrebat, că primit-am epistola lui din 14 Iulie a.c.? La care i-am răspuns: că o am primit, dar nu am priceput ... După aceea a început el a comenta epistola și a-mi zice: că fericirea națiunii noastre române se poate ajunge numai atunci, cand toată

națiunea se va uni cu Roma, și că astfel i-au vorbit lui toți miniștrii, și fiindcă știe că eu sunt naționalist bun și bărbat capace de o acțiune mare, pentru aceea mă roagă ca să trec la unire cu Roma și atunci voi fi mitropolit al Albei Iuliei etc. Eu am ascultat până la finea logicei sale pe acest ultramontan și cu dispreț i-am răspuns, că eu nu-mi vând religia mea strămoșească pentru un taier de linte etc.

Acest răspuns negativ dat de Episcopul ortodox Andrei Șaguna candidatului la Episcopat, Șuluțiu, în iarna anului 1850, a constituit o mare decepție nu numai pentru Șuluțiu, ci și pentru delegații români din Viena care, împreună cu Simeon Barnuțiu, construiseră un mare vis al unității românești precum și pentru miniștrii vienezi. Se spera ca prin unirea tuturor românilor, mergând pe urmele călugărilor și mai ales a luceferilor Școlii Ardelene, să se realizeze acest vis. Adepții acestei uniri acum se vor închide pe mai multe decenii în urma acestei lovituri.

Guvernul vienez a fost și el înștiințat de atitudinea Episcopului Andrei Șaguna. Pentru ortodocși acum s-a arătat că el era cucerit de curentul “sârbo-despotic” venit de la sârbi. De fapt, după conferința ministerială din 18 noiembrie 1850, Împăratul Francisc Iosif I a decis pentru românii uniți, la 12 decembrie 1850, să fie “reactivată” Mitropolia de Alba Iulia și să fie create două dieceze “greco-catolice”, de Gerla și de Lugoj, refăcând adică Mitropolia Română Unită. Împăratul a anunțat și Roma de “redeschiderea Metropoliei Române Unite. Relațiile cu Roma au durat vreo cinci ani” (Oct. Bârlea, *Metropolia B.R.U.*, p. 217-244).

Pentru Biserica Română Unită contactele Vienei cu Roma în vederea unei Mitropolii la Blaj au fost luate în discuție de Congregația Afacerilor Eclesiastice Extraordinare din 15 martie 1853 în încăperile Secretarului de Stat, Cardinalul Antonelli, în Vatican, fiind de față și Sfântul Părinte Papa Pius IX, unde s-a notat: “La dubiul al patrulea Cardinalii au fost de acord să se înființeze provincia eclesiastică de Alba Iulia și s-a cerut să se recomande Guvernului vienez să acorde Orientalilor aceleași onoruri ca și Latinilor” (Oct. Barlea, *Metropolia B.R.U.*, p. 279-280). Pe urmă Sfântul Părinte Pius IX, prin alocuția consistorială din 19 Decembrie 1853 a anunțat instituirea Mitropoliei de Alba Iulia și crearea celor două Episcopii, de Gherla și Lugoj. La fel, de la Roma Cardinalul Antonelli a răspuns Nunțului de la Viena, la 10

Februarie 1854, că Sfântul Părinte a dispus ca în Bulle, adică în documentele de înființare, credincioșii provinciei eclesiastice române să nu fie numiți Valahi ci Români, ținând cont de oringinea lor romană” (Oct. Barlea, *Metropolia B.R.U.*, p. 289-291). Așa, la 28 octombrie 1855, a avut loc deschiderea acesteia, la care a participat și Nunțiul apostolic din Viena, Card. Michele Viale Prela. Bucuria Bisericii Române Unite și a tuturor prietenilor și cunoscuților a fost mare (Oct. Barlea, *Metropolia B.R.U.*, p. 300-310).

Dar alături de această bucurie mai crescuse și o altă așteptare de Mitropolie, a lui Andrei Șaguna care, prin Împăratul Francisc Iosif I a ajuns și el să fie numit Mitropolit, și care și-a continuat intervențiile spre acest scop la 12/24 decembrie 1864 să fie reînființată *Metropolia Ardealului*, cu sediul la Sibiu, iar Andrei Șaguna este numit Arhiepiscop și Mitropolit” până la moarte (1873) (Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, III, București 1981, p. 536).

Comparând aceste rezultate pentru Uniți și pentru Ortodocși cu deciziile de pe Câmpia Libertății din 3-4/15-16 mai 1848 de la Blaj, vedem deosebirile: acolo s-a început cu marea speranță ca românii, care până aici erau împărțiți între Ortodocși și Uniți, sub idealul Școlii Ardelene transmis de Corifei și ajuns până la ei prin eforturile și jertfele lui Simion Bărnuțiu și a celor din jurul lor, socoteau de înfăptuit unirea celor doua Biserici românești, a ortodocșilor și a uniților, care mergeau spre o singură Biserică, pe care aveau convingerea că o vor face îndată. Dorința însă n-a fost urmată, căci cel care reprezenta Biserica Ortodoxă din Sibiu, Episcopul Andrei Șaguna, fusese crescut în Biserica Sârbească și nu trăise mișcarea de unire din 1798 din Sibiu și era deci pe un alt drum. Prin el s-a ajuns ca alături de Blaj să fie luat în considerare și Sibiul. Așa s-a ajuns la două Mitropolii.

Și cum vor merge aceste două Mitropolii împreună?

Mons. Dr. Dr. Octavian Bârlea

Die Interventionen der Versammlung vom 3.-4./15.-16. Mai 1848 auf dem Freiheitsfeld und der Einheit der zwei Rumänischen Kirchen

Die Beschlüsse der 40.000 Teilnehmer der Versammlung vom 3./15. Mai 1848 in Blaj übten einen großen Einfluss auf die rumänische Nation aus. Sie brachten zum Ausdruck den Wunsch der Rumänen, frei gegenüber anderen Nationen im Österreichischen Kaiserreich zu sein, sowie durch die Vereinigung der Orthodoxen Kirche mit der Unierten Kirche einen Zusammenschluss der zwei rumänischen Kirchen zu erwirken und somit eine einzige Metropole für alle Rumänen zu schaffen. Waren aber die Rumänen für diese Änderungen vorbereitet?

Die Interventionen kamen vonseiten mehrerer Autoritäten, die über die Siebenbürger Rumänen wachten. Die Initiativen gingen von dem Ständigen Komitee der Rumänen und von Simeon Barnutiu, sowie von denjenigen in deren Umkreis aus. Sie waren geleitet vom Gedanken der Fortführung der drei wegberreitenden Koryphäen der siebenbürgischen Schule aber besonders im Sinne von Petru Maior. Ihr Interpret war vor allem der Professor Simeon Barnutiu, der sich einer besonderen Achtung seitens der österreichischen Armee - des Befehlshabers in der Region - erfreute. Der Wunsch all dieser Beteiligten, bei der Kaiserlichen Armee Unterstützung zu finden, war sicher.

Die Schwierigkeiten konnten allerdings für Rumänen auf religiöser Ebene entstehen, wo die zwei rumänischen Kirchen verschiedenartige Organisationsstrukturen hatten, auf der einen Seite die Unierte Kirche - mit Verbindungen zu Rom, und auf der anderen Seite die Orthodoxe Kirche - die Richtlinie der Griechen folgend, mit Verbindungen zu Konstantinopel, welche jetzt ein Episkopat in Sibiu hatte und worüber 1797-1798 die Rede war. Der Wunsch nach Vereinigung blieb jedoch nur skizziert, da die Rumänen keine Persönlichkeiten unter den Adligen hatten, um sie zu führen. Jetzt zeichnete sich durch Siemeon Barnutiu und seine Leute, gleichfalls eine

Skizze auf, die realisiert werden musste, wenn es möglich war, durch den neuen Prälat zu Sibiu, der erst seit kurzem unter den Rumänen auftrat. Die Promovierung Andrei Sagunas zum Bischof der Rumänen in Sibiu erfolgte nicht ohne das Wissen Simeon Barnutius. Im Jahre 1848, im April, begrüßte Simeon Barnuti, Andrei Saguna in Sibiu und sagte ihm in einem Toast, dass er ihn an die Spitze der Rumänen setzen wird, wenn nicht gleich, dann wenigstens in Kürze, sicherlich durch seine Übertretung zur Rumänischen Unierten Kirche. Andrei Saguna wurde auch vom Bischof Lemeni in seinem Schloss in Blaj empfangen und in den Tagen des Zusammentreffens in Blaj hoch geehrt. Aber 1849-1850 gelangten in Blaj Nachrichten aus der Region Banats über Aufstände gegen die Rumänische Unierte Kirche, die von Andreiu Saguna beschützt waren. Viele Rumänen aus Blaj oder anderenorts fingen an zu zweifeln, an dem Willen des Bischofs Andrei Sagunas zur Errichtung einer einzigen Kirche zusammen mit der Rumänischen Unierten Kirche. Und tatsächlich konnten die Initiativen für Freiheit und Vereinigung von dem Vereinigungswillen des 3./15. Mai 1848 ausgegangen sein, aber in Wirklichkeit waren es zwei Initiativen, die jeweils den Metropolie-Titel für die Siebenbürger Rumänen anstrebten. Sehen wir nun eine kurze Übersicht dieser Interventionen. So schrieb Gheorghe Baritiu am 8./20. Mai 1850 dem Unierten Erzpriester aus Cluj, Ioan Fekete Negrutiu, diese Worte: „Was die 4 Punkte angeht, so finden wir diese nicht als miserabel, und besonders in einem Punkt: dass wir als Römer, uns von Rom nicht lossagen sollen. Der Union mit der Kirche Roms verdanken wir, dass wir das sind, was wir sind. Prudenti satis!“ (Oct. Bârlea, Die Metropole der R.U.K., S. 175-176). Gerade dieser Unterschied zwischen den Orientierungen nach Rom und nach „Morgenland“ bewirkte bei den Übergeordneten der Rumänen, dass sie nicht mehr wussten wohin.

Die Rumänen aus dem Österreichischen Kaiserreich forderten nach der Versammlung auf dem Freiheitsfeld in Blaj, dass Interventionen im Namen aller Rumänen unternommen werden sollten, um als eine eigenständige Nation anerkannt zu werden und eine selbständige Kirche zu haben. Der Kaiser Francisc Josef I empfing sie am 13./25. Februar 1848 in Olmütz und sie forderten die Anerkennung der Rumänen als Nation unter der Vorherrschaft des Österreichischen Kaiserreichs. Auf

dem Schreiben der Rumänen waren 13 Unterschriften von Unierten und Orthodoxen aus Siebenbürgen, Banat, Crisana und Bucovina. Es wurde nicht erwähnt, in welcher Richtung die Vereinigung durchgeführt werden sollte: im Sinne des Florentinischen Konzils (1439) oder im Sinne der Orthodoxie?

Der Wiener Hof antwortete durch Minister Bach am 19. März 1849, dass „die Vereinigung aller Rumänen aus den Österreichischen Staaten“ nicht akzeptiert werden kann, „da die Zustimmung dieses Punktes der Petition die genannten Länder, die der Krone angehören, auflösen würde“.

Die Rumänen stellten dasselbe Problem dem Kaiser in Schönbrunn am 18. Juli 1849 aber ohne Ergebnis dar. Die dritte Denkschrift legten sie am 30. Juli 1849 vor, aber vergeblich.

Die rumänischen Anführer wollten dann die Wiener Kreise durch Schriften für sich gewinnen, jedoch obwohl das Ziel dasselbe sein sollte, waren ihre Schriften inhaltlich geteilter Meinung. Von Blaj aus war es schwierig in den Jahren 1849-1850 eine Tätigkeit zu organisieren, da der Bischof Ioan Lemeni nicht in Blaj war, sondern in Cluj, und von dort aus hatte er keine Kontakte zu der von Simeon Barnutiu geleiteten Intellektuellengruppe. Der Beitrag von Blaj wird erst nach der Wahl des neuen Bischofs zu Blaj ausgehen. Wer wird zum Bischof ernannt? Nun schaltete sich der unierte Bischof aus Oradea, Vasile Erdeli ein, der am 17. Juni 1848 eine Diözesansynode für den 27. August 1848 über das Thema der Metropole der Rumänischen Orthodoxen Kirche einberief. Erdeli gehörte nicht der von Simeon Barnutiu geführten Gruppierung und war gegen den orthodoxen Bischof Andreiu Saguna, aber das Problem der Metropole betrachtete er seiner Aufmerksamkeit würdig. Er verlangte Vorschläge von seinen Priestern, um die Metropole für die Rumänische Unierte Kirche zu erringen.

Zur gleichen Zeit publizierte auch Andrei Saguna in Wien, 1849, die Broschüre mit dem Titel: „Promemoria über das historische Recht der nationalen Kirchen Autonomie der Rumänen morgenländischer Kirche in den Kronländer der osterreichischen Monarchie“. Er ließ dieses Buch auch in rumänischer Sprache in Sibiu im Jahre 1849 drucken. In ihm plädierte Saguna für den Auszug der orthodoxen Rumänen aus der

Jurisdiktion des serbischen Metropoliten von Karlowitz sowie für die Errichtung einer eigenen orthodoxen Hierarchie und für eine orthodoxe Monarchie für Rumänen.

In Siebenbürgen weilend, im Jahre 1848, versuchte Saguna den Unierten auch mit einer Synode, die er mit Zustimmung des Generals Wohlgemuth für den 12. März einberufen liess, zuvorzukommen. Er versammelte etwa 24 Priester, alle orthodox, und etwa 20 Leier. Von den Unierten war nur Avram Iancu anwesend. Saguna legte den Synodalen das Problem der orthodoxen Metropolie, die er anstrebte, dar. Sie bestätigten nun die „Promemoria“ des vergangenen Jahres und leiteten Schritte für eine weitere Synode ein, welche die Wahl des Metropoliten und der Bischöfe genehmigen sollte. Im Hinblick auf den Namen forderte Saguna gleichzeitig, dass die Orthodoxen nicht mehr der „griechisch-niunierten Kirche“ sondern der „morgenländischen Kirche“ angehören.

Für die Einstellung derjenigen aus Blaj trat in die erste Reihe August Treboniu Laurian auf, der beabsichtigte, die Orthodoxen durch die Geschichte unserer eigenen Kirche vorzubereiten, indem er uns in einer Arbeit mit der Überschrift „Historische Dokumente über die politische und hieratische Lage der Rumänen aus Siebenbürgen“ vorstellte. Laurian fing die Arbeit an dieser Schrift 1846 an. Der Autor bereitete einen rhapsodischen Kurs über die Geschichte der Rumänen vor, beginnend mit den Dakiern und Römern. Er erzählte über die Einführung des Christentums in Dakien, über die Kämpfe zwischen den Römern und den Barbaren, die Kämpfe zwischen dem orientalischen und westlichen Ritus, um zur Union der Rumänen mit Rom oder zur Unionssynode von 1700 zu gelangen, zu der alle „Erzpriester, Priester, Adlige und Ältere aus Städten und Dörfern aus ganz Siebenbürgen und aus den annektierten Teilen aus Ungarn“ einberufen wurden. Die Synode wurde am 4. September 1700 in Alba-Julia gehalten. Laurian notiert am Ende: „Diese war die größte Synode der Rumänen in Siebenbürgen. Außer den Erzpriestern und Priestern waren auch je drei Leien Abgeordnete aus jedem Dorf einberufen worden... Die Historiker sagen, dass an jenem Tag bis zu 200.000 rumänische Familien die Union angenommen haben“. Der Bischof Andrei Saguna aber konnte mit

diesem Buch nicht erobert werden. Er war in der serbischen Hierarchie gefangen. Ion Maiorescu sagte, als er an Barnutiu im Oktober 1850 aus Wien schrieb, dass er von Saguna erfahren hat: „er hat mir ins Gesicht gesagt, dass er sich in der Synode gegen die Synodalverfassung erklärt habe, behauptend, diese sei eine protestantische Erfindung.“

Wenn aber die Leien kein Erfolg in ihrem Versuch hatten, das Herz Sagunas für Rom zu öffnen, dachten sie, dass ein Bischofskandidat wie Alexandru Sterca Sulutiu mehr Chancen haben könnte. Das Problem des Hinweisens Sulutius auf Saguna muss von rumänischen Abgeordneten schon zeitig besprochen worden sein. Dies muss auch von den Beamten der Wiener Ministerien wohlwollend gesehen worden sein. Sicher ist, dass er am 14. Juli 1850 an Saguna schrieb, er habe ihm „große Sachen mitzuteilen, die vorläufig geheim bleiben müssen und erst später zum Vorschein kommen werden.“ Erstaunt über diesen Brief, den er gelesen und wieder gelesen hat, verzeichnete Saguna in seinen Memoiren: „Ich konnte meinen Augen beim Inhalt dieses Briefes nicht glauben und um so aufmerksamer ich ihn gelesen habe, um so mehr gewann ich die Überzeugung, dass die Ultramontanen es sich in den Kopf gesetzt haben, mich für ihre Zwecke zu gewinnen.“ Eigentlich, später, gegen Ende des Jahres 1850, als Sulutiu vom Kaiser zum Bischof ernannt worden war und auf die Bestätigung Roms wartete, besuchte er Saguna: „Indem er mich beobachtete, fragte mich Sulutiu, ob ich sein Schreiben vom 14. Juli d.J. erhalten habe? Darauf habe ich ihm geantwortet: ich habe es erhalten aber ich habe es nicht verstanden... Er begann dann seinen Brief zu erläutern und sagte: dass unsere rumänische Nation nur dann zum Glück gelangen kann, wenn die ganze Nation sich mit Rom vereinigt, und dass auf diese Weise alle Minister zu ihm gesprochen hätten, und weil er weiß, dass ich ein guter Nationalist bin und ein Mann, der zu großen Taten fähig sei, deshalb bittet er mich, zur Union mit Rom überzutreten, um dann Metropolit von Alba-Julia zu werden... usw. Ich habe diesem Ultramontanen bis ans Ende seiner Logik zugehört und ihm verächtlich geantwortet, dass ich die Religion meiner Urahren nicht für einen Teller Linsen verkaufen würde usw.“

Diese abweisende Antwort des Bischofs Saguna, an den Bischofskandidaten Sulutiu im Winter 1850 gegeben, war eine große

Enttäuschung nicht nur für Sulutiu, sondern auch für die rumänischen Abgeordneten in Wien, die zusammen mit Simeon Barnutiu einen großen Traum der rumänischen Einheit aufgebaut hatten, sowie für die Wiener Minister. Man hoffte, durch die Vereinigung aller Rumänen, in die Fußstapfen der Mönche aber besonders der Morgensterne der Siebenbürgischen Schule tretend, diesen Traum zu verwirklichen. Die Anhänger dieser Union werden sich für mehrere Jahrzehnte wegen dieses Schlags noch mehr in sich verschließen.

Die Wiener Regierung wurde ebenfalls über die Einstellung des Bischofs Andrei Saguna zugunsten der Orthodoxen benachrichtigt. Nun zeigte sich, dass er der „serbisch-despotischen“ Strömung, die von den Serben herkam, unterworfen war. Tatsächlich, nach der Ministerialkonferenz vom 18. November 1850 beschloss der Kaiser Francisc Iosif I für die Unierten Rumänen am 12. Dezember 1850, dass die Metropole zu Alba-Julia „reaktiviert“ werden soll, und zwei neue „griechisch-katholische“ Episkopate in Gherla und Lugoj errichtet werden sollen, mit anderen Worten die Wiederherstellung der Rumänischen Unierten Metropole. Der Kaiser informierte auch Rom über die „Wiedererrichtung der Rumänischen Unierten Metropole“. Allerdings dauerten die Zustimmungsformalitäten mit Rom etwa fünf Jahre (Oct.Bârlea, Die Metropole der R.U.K., S. 217-244).

Die Verhandlungen Wiens mit Rom in Hinblick auf die Errichtung einer Metropole der Rumänischen Unierten Kirche in Blaj wurden zur Diskussion von der Kongregation für Außerordentliche Kirchenangelegenheiten am 15. März 1853 in den Räumen des Staatssekretärs Antonelli, im Vatikan gestellt, indem der Heilige Vater Pius IX selbst anwesend war, und es wurde aufgezeichnet: „Zur vierten Frage waren sich die Kardinäle darüber einig, dass die Kirchenprovinz Alba-Julia errichtet werden soll, und es wurde beschlossen, der Wiener Regierung zu empfehlen, den Orientalen dieselbe Würde wie den Lateinern zu verleihen“ (Oct. Bârlea, Die Metropole der R.U.K., S. 279-280). Später verkündete der Heilige Vater Pius IX in der Konsistorialansprache vom 19. Dezember 1853 die Errichtung der Metropole zu Alba-Julia und die Gründung der beiden neuen Episkopate, Gherla und Lugoj. Ebenfalls „Aus Rom antwortete Kardinal

Antonelli dem Nuntius, am 10 Februar 1854, dass der Heilige Vater beschlossen hat, in den Bullen, nämlich in den Errichtungsurkunden, die Gläubigen der rumänischen Kirchenprovinz nicht als Walachen sondern als Rumänen zu nennen, ihre römische Abstammung berücksichtigend“ (Oct. Bârlea, Die Metropole der R.U.K., S. 289-291. Die Einweihungszeremonie der Metropole, an der auch der Apostolische Nuntius aus Wien, Kardinal Michele Viale Prelá teilnahm, fand am 28 Oktober 1855 statt. Groß war die Freude der Rumänischen Unierten Kirche sowie aller Freunde und Bekannten (Oct. Bârlea, Die Metropole der R.U.K., S. 300-310).

Gleichzeitig zu dieser Freude wuchs auch die Erwartung Andrei Sagunas auf eine Metropole und es ist ihm auch gelungen, mit Unterstützung des Kaisers Francisc Josif I, zu Metropolit ernannt zu werden; indem er seine Interventionen zu diesem Zweck fortsetzte, wurde am 12./24. Dezember 1864 die „Metropole der Siebenbürgen mit dem Sitz in Sibiu wiedererrichtet und Andrei Saguna wurde zum Bischof und Metropoliten“ auf Leben ernannt (1873). Mircea Pacurariu, Geschichte der Rumänischen Orthodoxen Kirche, III, Bucharest 1981, S. 536).

Diese Ergebnisse der Unierten und der Orthodoxen mit den Beschlüssen vom Freiheitsfeld am 3.-4./15.-15. Mai 1848 vergleichend, sehen wir die Unterschiede: dort fing man an mit der Hoffnung, dass die Rumänen, welche bis zu dem Zeitpunkt zwischen Orthodoxen und Unierten geteilt waren, unter dem Ideal der Siebenbürgischen Schule

Vergleichen wir diese Ergebnisse der Unierten und der Orthodoxen mit den Beschlüssen vom Freiheitsfeld am 3.-4./15.-15. Mai 1848, so sehen wir die Unterschiede: dort fing man mit der großen Hoffnung an, dass die Rumänen, welche bis zu dem Zeitpunkt zwischen Orthodoxen und Unierten geteilt waren, unter dem Ideal der Siebenbürgischen Schule, das von den Koryphäen verkündet und ihnen durch die Anstrengungen und Opfermut von Simeon Barnutius und denjenigen in ihrem Kreise überliefert wurde, eine Vereinigung der zwei rumänischen Kirchen, die Vereinigung der auf eine alleinige Kirche zugehenden Orthodoxen und Unierten, zu vollenden gedachten, mit der Überzeugung, dass sie die Vereinigung auch unverzüglich verwirklichen

würden. Ihr Bestreben blieb aber folgenlos, denn derjenige der die Orthodoxe Kirche aus Siebenbürgen repräsentierte, der Bischof Andrei Saguna, in der serbischen Kirche aufwuchs und die Vereinigungsbewegung von 1798 in Sibiu nicht erlebte, demnach befand er sich auf einem anderen Weg. Ihm ist zu verdanken, dass auch Sibiu neben Blaj berücksichtigt wurde. Auf dieser Weise kam es zur Errichtung zweier Metropolien. Und wie werden diese zwei Metropolien weiter zusammengehen?